DE
ELOCUTIONE ISOCRATEA

PARTICULA PRIOR.

DISSERTATIO PHILOLOGICA

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINE LIPSIENSI

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

ERNESTUS OTTO GEHLERT

GROSSSTORCVICENSIS.

LIPSIAE

TYPIS IMPRESSERUNT HUNDERTSTUND & PRIES.

MDCCCLXXIV.

PATRI OPTIMO ET CARISSIMO

PIO GRATOQUE ANIMO

D. D. D.

Praefatio.

De elocutione Isocratea exposituri videmur nobis jure praefari egregium illud Ciceronis [1], Romanorum artis oratoriae antistitis, Graeciam semper eloquentiae principem esse voluisse atque Athenis, omnium doctrinarum inventricibus, summam dicendi vim esse et inventam et perfectam. Ut enim Athenae reliquis Graeciae civitatibus elegantiorum artium, imprimis oratoriae, laudibus praestitisse merito ab omnibus feruntur, ita inter ea quae tantum patriae comparaverunt splendoris ingeniorum lumina non imo nitere loco Isocratem optime illum de conformanda atque excolenda dicendi arte meritum etsi diu fuerunt, qui negarent, jure tamen nemo unquam infitiatus est [2]. De cujus viri omni praestantia atque auctoritate nonnulla praemittere, unde qui factum sit, ut tanta ille cum subtilitate in eloquendo elaboraret perspiciatur, a re ipsa nobis proposita non alienum videtur esse. Itaque eorum quae et scriptor de se ipse est professus et recentioris maxime aetatis viri docti de singulis Isocratis studiis disseruerunt [3])

---

1) de orat. I, 4, 13.

2) vide Dionys. Halic. de Isocr. jud. Tom. V, p. 536. 37 R.

3) veluti, ut proximos quidem commemoremus, de ejus philosophia maxime H. P. Schroeder ‚Quaestiones Isocrateae', Traj. 1859, de arte civili W. Oncken ‚Isocrates u. Athen' Heidelberg 1862., de ipsa rhetorica P. Henn ‚de Isocrate rhetore' Halae 1861. et Aemilius Pluntke ‚Plato's Urtheil über Isocrates' Teil I. Jena 1871.

caute habita ratione continuam illius naturae, ingenii, studiorum memoriam repetere instituamus. In tanta autem disputandi materia, quod ne longi simus in exordio Atticae Sirenis effigiem qualis nostris quidem obversetur oculis adumbrare non possumus nisi paucis lineamentis, ne levitatis deficientisve diligentiae reprehensionem capiamus non metuimus

Jam primum statuendum est Isocrati naturam praeclaras eas animi dotes quibus Athenienses cives floruerunt esse largitam: sublimem illum pulchri ac venusti sensum [1]), eximium laudis gloriaeque amorem, nobile patriae et publicarum rerum studium. [2]) Quam egregiam indolem quoniam excoluit Theodori patris cura liberalis [3]) optimorumque qui tum vigebant auctoritate virorum consuetudo atque institutio [4]), bene de illo adulescente sperare potuit etiam Socrates [5]), quem virum illustrem cum hominum animos atque ingenia unum omnium maxime perspexisse constat, tum non forma juvenis tamquam generosi animi indice perductum obiter [6]) sed certis quibusdam usum documentis [7]) tam praeclare auguratum esse crediderim. Difficilior ad dijudicandum est Isocratis cum ipso Platone ratio ac refellendus quidem, opinor, primo loco Cicero [8]), qui de seniore [9]) Isocrate Platonem aequalem illud scripsisse male censuit, cum inter utrumque, olim sane amicos, majus paulatim intercesserit discrimen ac discidium, quam ut Plato de Isocrate tam benevole et ipse cogitare et Socratem judicantem

---

1) vide Isocr. or. X, 54 (*κάλλος*) *ὃ σεμνότατον καὶ τιμιώτατον καὶ θειότατον τῶν ὄντων ἐστίν.*

2) vide infra p. 9 sqq.

3) Is. XV, 161: *ὁ πατὴρ ἡμᾶς οὕτως ἐπιμελῶς ἐπαίδευσεν ὥστ' ἐπιφανέστερον εἶναί με τότε καὶ γνωριμώτερον ἐν τοῖς ἡλικιώταις.*

4) Pfund „de Isocratis vita et scriptis" Berol. 1833 p. 8. 9.

5) Plat. Phaedr. p. 279 A: *δοκεῖ μοι ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς περὶ Λυσίαν εἶναι λόγους τὰ τῆς φύσεως, ἔτι δὲ ἤθει γεννικωτέρῳ κεκρᾶσθαι — φύσει γάρ, ὦ φίλε, ἔνεστί τις φιλοσοφία τῇ τοῦ ἀνδρὸς διανοίᾳ.*

6) ut voluit Sauppe ‚Zeitschr. für Alterthumswissensch.' 1835 p. 403.

7) id quod videtur inesse additis illis vocibus ‚*οἷς νῦν ἐπιχειρεῖ.*'

8) orat. 13, 42.

9) Egregie falsum esse Rauchenstein. „ausgew. Reden des Isocr." dicentem illum p. 3, adn. ‚der Comparativ ist bezügl. auf Plato gesagt, der 430 geboren 6 Jahre jünger war als Isocr.' non est quod explanetur.

Ac duo quidem maxime Isocrates prudenti oratori esse videnda non ignoravit, ut excogitaret quae ad rem propositam audientibus probandam valerent argumenta (*τὰ προσήκοντα ἐνθυμηθῆναι*) eaque ornate verbis exprimeret ac disponeret (*τοῖς ὀνόμασιν εὖ διαθέσθαι*).[1]) Quem ipsum licet in orationibus forensibus aliorum astutiam et calliditatem defecisse facile intellegatur, ceterum tamen sua bene et invenisse et disposuisse testis est, ut uno certe utamur exemplo, oratio Panegyrica. In qua civibus suis pace inter se restituta bellum cum barbaris communiter suscipiendum commendaturus primum Atheniensibus summum imperium esse tribuendum inde ostendit, quod eorum sit nobilis origo, magna apud omnes homines auctoritas, egregia erga reliquas civitates merita, quae cum in domesticis institutis tum in bellicis rebus contineantur. Deinde quam vere ac logice Persis cum Graecis comparatis demonstratur illorum in bellando imbecillitas, quippe quorum rex cum Graecis conjunctus magnas res gesserit, sine eorum opera nihil umquam praestiterit, contra eos belligerans ignavum semper se praebuerit.[2])

Quapropter non sine aliquo jure Dionysius Halicarnassensis videtur profiteri haec: *τῇ τάξει τῶν ἐνθυμημάτων καὶ τοῖς μερισμοῖς τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τῇ καθ' ἕκαστον ἐξεργασίᾳ τοῖς τ' ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἐν τῷ πραγματικῷ τόπῳ θεωρήμασι παρὰ πολὺ προτερεῖν ἡγούμην Ἰσοκράτην Λυσίου· κατὰ δὲ τὴν λαμπρότητα τῶν ὑποθέσεων καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς προαιρέσεως πλεῖον διαφέρειν ἢ παιδὸς ἄνδρα, ὡς ὁ Πλάτων εἴρηκεν· εἰ δὲ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ῥητόρων ὅσοι φιλοσόφως τοῦ μαθήματος τούτου προέστησαν.*[3])

clare Barthelémy Anachars. II, p. 109 haece judicavit: ‚malgré ses défauts, auxquels ses enemis en ajoutent beaucoup d'autres, ses écrits présentent tant de tours heureux et de saines maximes, qu'ils serviront de modèles à ceux qui auront le talent de les étudier. C'est un rhéteur habile destiné à former d'excellens écrivains, c'est un instituteur habile éclairé toujours attentif aux progrès de ses disciples et au caractère de leur esprit.'

1) or. IV, 9. cf. Cic. orat. 14, 43: Tria videnda sunt oratori, quid dicat et quo quidque loco et quomodo.

2) cf. R. Volkmann „Rhetorik d. Griechen u. Römer", qui p. 255—59 Is. orationem sextam suasoriae probum exemplum proposuit.

3) de Isocr. p. 558 cf. 542 sqq.

PATRI OPTIMO ET CARISSIMO

PIO GRATOQUE ANIMO

D. D. D.

Praefatio.

De elocutione Isocratea expposituri videmur nobis jure praefari egregium illud Ciceronis[1], Romanorum artis oratoriae antistitis, Graeciam semper eloquentiae principem esse voluisse atque Athenis, omnium doctrinarum inventricibus, summam dicendi vim esse et inventam et perfectam. Ut enim Athenae reliquis Graeciae civitatibus elegantiorum artium, imprimis oratoriae, laudibus praestitisse merito ab omnibus feruntur, ita inter ea quae tantum patriae comparaverunt splendoris ingeniorum lumina non imo nitere loco Isocratem optime illum de conformanda atque excolenda dicendi arte meritum etsi diu fuerunt, qui negarent, jure tamen nemo unquam infitiatus est[2]). De cujus viri omni praestantia atque auctoritate nonnulla praemittere, unde qui factum sit, ut tanta ille cum subtilitate in eloquendo elaboraret perspiciatur, a re ipsa nobis proposita non alienum videtur esse. Itaque eorum quae et scriptor de se ipse est professus et recentioris maxime aetatis viri docti de singulis Isocratis studiis disseruerunt[3])

1) de orat. I, 4, 13.

2) vide Dionys. Halic. de Isocr. jud. Tom. V, p. 536. 37 R.

3) veluti, ut proximos quidem commemoremus, de ejus philosophia maxime H. P. Schroeder ‚Quaestiones Isocrateae', Traj. 1859, de arte civili W. Oncken ‚Isocrates u. Athen' Heidelberg 1862., de ipsa rhetorica P. Henn ‚de Isocrate rhetore' Halae 1861. et Aemilius Pluntke ‚Plato's Urtheil über Isocrates' Teil I. Jena 1871.

caute habita ratione continuam illius naturae, ingenii, studiorum memoriam repetere instituamus. In tanta autem disputandi materia, quod ne longi simus in exordio Atticae Sirenis effigiem qualis nostris quidem obversetur oculis adumbrare non possumus nisi paucis lineamentis, ne levitatis deficientisve diligentiae reprehensionem capiamus non metuimus

Jam primum statuendum est Isocrati naturam praeclaras eas animi dotes quibus Athenienses cives floruerunt esse largitam: sublimem illum pulchri ac venusti sensum [1]), eximium laudis gloriaeque amorem, nobile patriae et publicarum rerum studium. [2]) Quam egregiam indolem quoniam excoluit Theodori patris cura liberalis [3]) optimorumque qui tum vigebant auctoritate virorum consuetudo atque institutio [4]), bene de illo adulescente sperare potuit etiam Socrates [5]), quem virum illustrem cum hominum animos atque ingenia unum omnium maxime perspexisse constat, tum non forma juvenis tamquam generosi animi indice perductum obiter [6]) sed certis quibusdam usum documentis [7]) tam praeclare auguratum esse crediderim. Difficilior ad dijudicandum est Isocratis cum ipso Platone ratio ac refellendus quidem, opinor, primo loco Cicero [8]), qui de seniore [9]) Isocrate Platonem aequalem illud scripsisse male censuit, cum inter utrumque, olim sane amicos, majus paulatim intercesserit discrimen ac discidium, quam ut Plato de Isocrate tam benevole et ipse cogitare et Socratem judicantem

---

1) vide Isocr. or. X, 54 (*κάλλος*) *ὃ σεμνότατον καὶ τιμιώτατον καὶ θειότατον τῶν ὄντων ἐστίν.*

2) vide infra p. 9 sqq.

3) Is. XV, 161: *ὁ πατὴρ ἡμᾶς οὕτως ἐπιμελῶς ἐπαίδευσεν ὥστ' ἐπιφανέστερον εἶναί με τότε καὶ γνωριμώτερον ἐν τοῖς ἡλικιώταις.*

4) Pfund „de Isocratis vita et scriptis“ Berol. 1833 p. 8. 9.

5) Plat. Phaedr. p. 279 A: *δοκεῖ μοι ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς περὶ Λυσίαν εἶναι λόγους τὰ τῆς φύσεως, ἔτι δὲ ἤθει γεννικωτέρῳ κεκρᾶσθαι — φύσει γάρ, ὦ φίλε, ἔνεστί τις φιλοσοφία τῇ τοῦ ἀνδρὸς διανοίᾳ.*

6) ut voluit Sauppe ‚Zeitschr. für Alterthumswissensch.‘ 1835 p. 403.

7) id quod videtur inesse additis illis vocibus ‚*οἷς νῦν ἐπιχειρεῖ.*‘

8) orat. 13, 42.

9) Egregie falsum esse Rauchenstein. „ausgew. Reden des Isocr.“ dicentem illum p. 3, adn. ‚der Comparativ ist bezügl. auf Plato gesagt, der 430 geboren 6 Jahre jünger war als Isocr.‘ non est quod explanetur.

fingere potuerit.[1]) Quae difficultas effecit ut essent, qui cum irrisione quadam Socratis illud augurium a Platone esse quasi relatum suspicarentur[2]), quorum tamen non minus quam Ciceronis improbandam esse sententiam omnis Phaedri dialogi ratio nos docet. Etenim Isocrates quod extremo illo dialogo Lysiae, cujus oratio amatoria propter argumentum impurum vehementem iniit vituperationem[3]), opponitur, fieri non potest quin, cum rejectis illis controversiis forensibus omissisque nugis amatoriis, in quibus solis fere Lysias tum versatus est, profecto praeclaras et ad omnium salutem spectantes res de quibus apte diceret sibi proposuisset[4]), majore quam ille ad virtutem indole ornatus majora etiam concupivisse videatur. Accedit quod, cum Lysias argumenta philosophorum more nec perceperit nec tractaverit alienus ille a rebus propositis generaliter definiendis[5]), Isocrates aliquanto altiorem locum occupat; qui etsi tantum abest, ut Socratis de virtutis utilitate doctrinam aut intellexisse aut probasse existimandus sit, ut beatitudinem in corporis bonis externaque fortuna[6]) magnam partem consistere sentiret, eo certe quod in sola virtute, etiamsi interdum inutilis esse videretur, omnem niti et singulorum et reipublicae spem felicitatis docuit[7]), Socratis se auditorem, haud scio an discipulum, praestitit[8]). Quae cum ita sint, non est cur Platonem inesse in Isocratis mente quandam philosophiam i. e. altius atque honestius virtutis studium tum credidisse negemus, cum familiaritatis vinculis conjuncti definitam suam uterque ac fere contrariam studiorum rationem nondum fuerint ingressi —

---

1) L. Spengel ‚Isocrates u. Platon' Abhandlungen der philosoph.-philog. Classe der bair. Acad. d. Wissensch. Vol. VII, p. 732 sqq.

2) Geel ‚de Stesichori palinodia' Mus. Rhen. 1838. p. 9—11. Mnemosyne 1855. IV, 227. et Bake ‚de aemulatione Platonem inter et Isocr.' schol. hypomn. Vol. III, p. 27—47.

3) p. 243 C.

4) Isocr. or. IV, 9: *αἱ μὲν γὰρ πράξεις αἱ προγεγενημέναι κοιναὶ πᾶσιν ἡμῖν κατελείφθησαν τὸ δ' ἐν καιρῷ ταύταις καταχρήσασθαι — τῶν εὖ φρονούντων ἴδιόν ἐστιν.* cf. XV, 3.

5) Phaedr. 262 E—264 A. vide F. Blass „d. attische Beredsmkt." p. 376.

6) quae illum constat ab omni vitae instituto atque actione sejunxisse

7) or. VI, 35. 36.

8) cf. Schroeder p. 4 sqq.

immo philosophandi id vestigium Plato quo magis in Lysia ceterisque eloquentiae professoribus desideravit, eo lubentius in Isocrate uno debuisse laudare putandus est. Ceterum quid tandem obstat quominus voluisse Platonem amicum errantem comiter adhortari, ut omissis illis dicendi illecebris veri studio quo praecipue contineretur philosophia incumberet habeamus persuasum?

Ac si quaeritur, quosnam potissimum Isocratis errores cum Platone improbemus, ante omnia ejus est commemoranda nimia de sua arte, cui ipsius philosophiae nomen tribuere non erubuit, opinio [1]), immoderata reliquarum doctrinarum reprehensio et contemptus, vanus ille sui amor atque admiratio. Quod ostentationis maxime vitium ansam dedit Odofredo Mueller, cujus ingeniosum quidem et aequum de Isocrate judicium nemo non laudat, ut ejus animum non tam in ipsis argumentis quae tractaret, quam totum versari in captando auditorum plausu ac praeripienda laudum aemulis palma colligeret. [2]) Sed ille, ut videtur, acerbius. Quae enim Isocrates duobus eis locis [3]), unde O. Mueller sua hausit, jactat, nihil ostendunt nisi permagnam istam quam exagitamus vanitatem, qua ejus ingenuitatem obscuratam quidem, non tamen esse exstinctam praeclare elucet e candida illa in celebrandis majorum virtutibus pietate, e vehementi in objurgandis suae aetatis vitiis vigore, e splendida pristinae Graecorum gloriae atque auctoritatis revocandae spe — denique e miro illo patriae reique publicae amore. Atque id ipsum salutis patriae dandae desiderium, quod in eo fuisse ne H. Sauppe quidem, unus ille ex acerrimis ejus obtrectatoribus, infitiari ausus est [4]), judicialis generis argumentis eum male contentum ad civilem eloquentiam quam unam habuit utilem omnino videtur deduxisse. Quamquam ne in ea quidem ipse coram populo quidquam potuit consequi, quoniam vocis magnitudine atque audacia, ut reticeamus de aenea illa Demosthenicae voluntatis vi et constantia [5]), destitutus in foro numquam est versatus

1) or. IV, 10. 47. XV, 271.

2) Litterar. Graecar. hist. p. 388. 89.

3) or. V, 11. XII, 2.

4) Concedit enim p. 405 hoc: ‚Eins aber ist an Isocrates ächt u. gross, seine Vaterlandsliebe‘.

5) Quam ei defuisse bene Oncken monuit p. 11.

neque ullo tempore reipublicae gerendae periculum fecit. Nihilo autem setius de demonstrativo dicendi genere egregie eo meruit, quod ad civilem eloquentiam [1]) excolendam juvenum animos adducere studuit et ludo illo quem aperuit dicendi et suis ipsius quas composuit orationibus. Quae vero ad felicitatem patriae parandam excogitavit cur non fuerint rata, inde est causa petenda, quod a vita publica ipse alienus quo pacto reipublicae difficillimo tempore posset subveniri non cognoverat. Etenim si in campo illo latissimo et unicuique patenti vires exercuisset, intelligentiae finibus ut ita dicam prolatis suam de rerum statu et praesenti et futuro opinionem emendare potuisset. Atqui intra privatos scholae parietes concordia cunctae Graeciae temere commendata barbarorum odia voluit accendere eoque devenit erroris, ut futuram patriae magnitudinem penes eum stare somniaret, qui gladium jam strinxit, quo Graecorum libertatem ad Chaeroneam in aeternum opprimeret. [2]) Quae cum fierent coram nobilissimorum coetu auditorum, qui quaecunque magister placido ore pronuntiabat, largo plausu comprobarent, quid mirum quod omnes erigendae reipublicae spes et consilia, quorum tenacissimus tempori ille defuit, ad irritum redacta sunt.

Quidquid vero laudis de Isocrate philosopho ac viro civili non injuria detrahitur, eum tamen a sophistis, in quorum numerum a multis solet referri, longe ac praeclare eo differre, quod nihil habuit antiquius quam ut juventutem ad patriam olim bene administrandam severe educaret ac pro viribus ipse institueret, ad unum omnes consentiemus. Quod fieri non posse ratus nisi apte eleganterque dicere discerent, praecipua cum diligentia in suis orationibus perpoliendis elaboravit non solum ut cum lenitate quadam in animos potius quam in aures influerent, sed ut haberent discipuli exempla, ad quae ipsorum dicendi artem informarent. [3])

---

1) cujus eum auctorem laudare non licet, cum jam Gorgiam sine lare illum et quaestus faciundi causa vagantem sophistam e gradibus templi Olympiaci Graecos ut bellum universi Persis inferrent inflamasse testetur Philostr. vit. soph. p. 493. cf. Foss „de Gorgia" p. 63.

2) Ac ne facta quidem illa clade Isocr. Philippum admirari destitisse comprobat ejus epistula tertia, quam a Schaefero ut spuriam repudiatam Blass bene defendit in Mus. Rhen. XX p. 103 sqq.

3) De cujus omni juventutis educandae atque instituendae arte prae-

Ac duo quidem maxime Isocrates prudenti oratori esse videnda non ignoravit, ut excogitaret quae ad rem propositam audientibus probandam valerent argumenta (*τὰ προσήκοντα ἐνθυμηθῆναι*) eaque ornate verbis exprimeret ac disponeret (*τοῖς ὀνόμασιν εὖ διαθέσθαι*).[1]) Quem ipsum licet in orationibus forensibus aliorum astutiam et calliditatem defecisse facile intellegatur, ceterum tamen sua bene et invenisse et disposuisse testis est, ut uno certe utamur exemplo, oratio Panegyrica. In qua civibus suis pace inter se restituta bellum cum barbaris communiter suscipiendum commendaturus primum Atheniensibus summum imperium esse tribuendum inde ostendit, quod eorum sit nobilis origo, magna apud omnes homines auctoritas, egregia erga reliquas civitates merita, quae cum in domesticis institutis tum in bellicis rebus contineantur. Deinde quam vere ac logice Persis cum Graecis comparatis demonstratur illorum in bellando imbecillitas, quippe quorum rex cum Graecis conjunctus magnas res gesserit, sine eorum opera nihil umquam praestiterit, contra eos belligerans ignavum semper se praebuerit.[2])

Quapropter non sine aliquo jure Dionysius Halicarnassensis videtur profiteri haec: *τῇ τάξει τῶν ἐνθυμημάτων καὶ τοῖς μερισμοῖς τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τῇ καθ' ἕκαστον ἐξεργασίᾳ τοῖς τ' ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἐν τῷ πραγματικῷ τόπῳ θεωρήμασι παρὰ πολὺ προτερεῖν ἡγούμην Ἰσοκράτην Λυσίου· κατὰ δὲ τὴν λαμπρότητα τῶν ὑποθέσεων καὶ τὸ φιλόσοφον τῆς προαιρέσεως πλεῖον διαφέρειν ἢ παιδὸς ἄνδρα, ὡς ὁ Πλάτων εἴρηκεν· εἰ δὲ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ῥητόρων ὅσοι φιλοσόφως τοῦ μαθήματος τούτου προέστησαν.*[3])

---

clare Barthelémy Anachars. II, p. 109 haece judicavit: ‚malgré ses défauts, auxquels ses enemis en ajoutent beaucoup d'autres, ses écrits présentent tant de tours heureux et de saines maximes, qu'ils serviront de modèles à ceux qui auront le talent de les étudier. C'est un rhéteur habile destiné à former d'excellens écrivains, c'est un instituteur habile éclairé toujours attentif aux progrès de ses disciples et au caractère de leur esprit.‘

1) or. IV, 9. cf. Cic. orat. 14, 43: Tria videnda sunt oratori, quid dicat et quo quidque loco et quomodo.

2) cf. R. Volkmann „Rhetorik d. Griechen u. Römer“, qui p. 255—59 Is. orationem sextam suasoriae probum exemplum proposuit.

3) de Isocr. p. 558 cf. 542 sqq.

Attamen Isocratis in his rhetoricae partibus non infelicis summa vis cernitur in elocutione. Nam primus [1]) omnium insigne studium in componendis et continuandis quae orbem orationis efficiunt periodis posuit, certos verborum numeros et conclusiones statuit, mediocritatem quandam tenuit inter Gorgianam dicendi pompam et Lysiacam tenuitatem, denique elocutioni ipsi tantam tribuit operam, quantam nemo neque eorum qui ante eum orationes attigerunt nec quicunque inter posteros dicendo floruerunt. Qui quamvis ab omni vitio ipse nequaquam remotus non modo Demostheni perfecto illi orandi artifici viam eloquentiae ad summum perducendae fastigium muniisse, sed reliquis omnibus dicendi normam ac praecepta dedisse quin jure videatur [2]) non dubitamus.

En habes speciem viri, cui Atticae Sirenis nomen oblectamentorum causa quae praebet auribus non male dederunt, bifrontis illius et in contraria fere, credo, abeuntis. Qui a natura splendidis et corporis et animi dotibus exornatus intra angustum scholae spatium eloquentiae vim expromsit, sophistarum quidem doctrinae omnium acerrimus exagitator, vitiis [3]) tamen non intactus, laudator, si Horatii licet uti verbis, temporis acti, corruptae vero quae eum tulit aetatis merus alumnus, quem alii omnibus sustulerint laudibus, alii vehementer reprehendant parvique aestiment, certe plerique subtilioris atque elegantioris elocutionis praecipuum auctorem ac formatorem agnoscant. [4])

Quae cum ita sint, id maxime nobis proposuimus, ut ipsam elocutionem Isocrateam, cujus tanta est auctoritas, describere atque examinare conaremur sperantes fore ut quanto ille jure in praeclarum referretur numerum illustrium virorum, quibus Atticae eloquentiae nascentis, crescentis, adultae historia niteret, luculentius etiam appareret.

---

1) Cic. orat. 13, 40.: Cum concisus ei Thrasymachus minutis numeris videretur et Gorgias, qui tamen primi dicuntur arte quadam verba vinxisse: Theodorus autem praefractior nec satis ut ita dicam rotundus: primus instituit dilatare verbis et mollioribus numeris explere sententias. In quo cum doceret eos, qui partim in dicendo, partim in scribendo principes exstiterunt, domus ejus officina habita eloquentiae est.

2) O. Mueller p. 391. Cic. de orat. II, §. 94.

3) de quibus egit Pluntke p. 53 sqq.

4) Volkmann p. 333.

Ac rationem quidem disputandi ingrediendam ostendit F. Blass, qui Dionysio Halicarnassensi duce Lysiacae dictionis adumbrandae periculum fecit.[1]) Namque Dionysium virum illum criticum ingeniique acumine non destitutum de Isocrate non solum singularem composuisse libellum, sed aliis etiam aliorum scriptorum locis saepenumero fecisse mentionem gaudemus; cujus generali de illius dicendi genere ac dignitate sententia relata de singulis videamus.

Dionysium notum est tria distinguere dicendi genera, sublime, tenue, medium (*τὸν ὑψηλὸν καὶ τὸν ἰσχνὸν καὶ τὸν μεταξὺ τούτων χαρακτῆρα*); quorum primum Thucydidem, alterum Lysiam, tertium inventum illud Theophrasto auctore a Thrasymacho Chalcedonio, a Demosthene perfectum, e philosophis Platonem Socraticum, ex oratoribus Isocratem imprimis excoluisse ac paene absolvisse ille statuit.[2]) Quae genera ea inter se censet contineri ratione ut sublime a sermonis cotidiani usu alienum omnibus eloquendi floribus et artificiis abundet multaque habeat superflua, tenue vulgarem atque communem dicendi consuetudinem imitans ab ornatu oratorio totum abstineat summamque expetat et brevitatem et perspicuitatem, mixtum denique verborum concinnitatis studiosum neque hujus simplicitate nec splendore illius plane careat. Ac mediam quidem hanc dictionem habet praestantissimam, quippe quae plurimis gaudeat intervallis summaque et affectuum et accentuum varietate.[3]) Quam varietatis potissimum laudem cum Isocrati, quem tamen genus mixtum ferme perfecisse, ut vidimus, concedit, tum denegat ejus discipulis, qui uno eodemque periodi circulo, eisdem semper figuris, eadem vocalium implicatione aures eo vehementius offendant, quo minus id genus vitia multis, ut ipse magister, occultent gratiis. Itaque dum Demosthenis[4]) ex-

1) p. 399—413.

2) de admir. Demosth. vi dic. Tom VI, p. 955—59. cf. 1000. Compositionem triplicem idem discernit (de comp. verb. Tom. V, p. 146) austeram (*τὴν μὲν αὐστηρὰν*) politam seu floridam (*τὴν δὲ γλαφυρὰν ἢ ἀνθηρὰν*) communem s. mediam (*τὴν δὲ τρίτην κοινὴν ἢ μέσην σύνθεσιν*) ac politae quidem addicit Isocratem (p. 173).

3) de comp. verb. p. 133. 34.

4) de admir. Dem. vi dic. p. 1021—23.

Attamen Isocratis in his rhetoricae partibus non infelicis summa vis cernitur in elocutione. Nam primus [1]) omnium insigne studium in componendis et continuandis quae orbem orationis efficiunt periodis posuit, certos verborum numeros et conclusiones statuit, mediocritatem quandam tenuit inter Gorgianam dicendi pompam et Lysiacam tenuitatem, denique elocutioni ipsi tantam tribuit operam, quantam nemo neque eorum qui ante eum orationes attigerunt nec quicunque inter posteros dicendo floruerunt. Qui quamvis ab omni vitio ipse nequaquam remotus non modo Demostheni perfecto illi orandi artifici viam eloquentiae ad summum perducendae fastigium muniisse, sed reliquis omnibus dicendi normam ac praecepta dedisse quin jure videatur [2]) non dubitamus.

En habes speciem viri, cui Atticae Sirenis nomen oblectamentorum causa quae praebet auribus non male dederunt, bifrontis illius et in contraria fere, credo, abeuntis. Qui a natura splendidis et corporis et animi dotibus exornatus intra angustum scholae spatium eloquentiae vim expromsit, sophistarum quidem doctrinae omnium acerrimus exagitator, vitiis [3]) tamen non intactus, laudator, si Horatii licet uti verbis, temporis acti, corruptae vero quae eum tulit aetatis merus alumnus, quem alii omnibus sustulerint laudibus, alii vehementer reprehendant parvique aestiment, certe plerique subtilioris atque elegantioris elocutionis praecipuum auctorem ac formatorem agnoscant. [4])

Quae cum ita sint, id maxime nobis proposuimus, ut ipsam elocutionem Isocrateam, cujus tanta est auctoritas, describere atque examinare conaremur sperantes fore ut quanto ille jure in praeclarum referretur numerum illustrium virorum, quibus Atticae eloquentiae nascentis, crescentis, adultae historia niteret, luculentius etiam appareret.

---

1) Cic. orat. 13, 40.: Cum concisus ei Thrasymachus minutis numeris videretur et Gorgias, qui tamen primi dicuntur arte quadam verba vinxisse: Theodorus autem praefractior nec satis ut ita dicam rotundus: primus instituit dilatare verbis et mollioribus numeris explere sententias. In quo cum doceret eos, qui partim in dicendo, partim in scribendo principes exstiterunt, domus ejus officina habita eloquentiae est.

2) O. Mueller p. 391. Cic. de orat. II, §. 94.

3) de quibus egit Pluntke p. 53 sqq.

4) Volkmann p. 333.

Ac rationem quidem disputandi ingrediendam ostendit F. Blass, qui Dionysio Halicarnassensi duce Lysiacae dictionis adumbrandae periculum fecit. [1]) Namque Dionysium virum illum criticum ingeniique acumine non destitutum de Isocrate non solum singularem composuisse libellum, sed aliis etiam aliorum scriptorum locis saepenumero fecisse mentionem gaudemus; cujus generali de illius dicendi genere ac dignitate sententia relata de singulis videamus.

Dionysium notum est tria distinguere dicendi genera, sublime, tenue, medium (*τὸν ὑψηλὸν καὶ τὸν ἰσχνὸν καὶ τὸν μεταξὺ τούτων χαρακτῆρα*); quorum primum Thucydidem, alterum Lysiam, tertium inventum illud Theophrasto auctore a Thrasymacho Chalcedonio, a Demosthene perfectum, e philosophis Platonem Socraticum, ex oratoribus Isocratem imprimis excoluisse ac paene absolvisse ille statuit. [2]) Quae genera ea inter se censet contineri ratione ut sublime a sermonis cotidiani usu alienum omnibus eloquendi floribus et artificiis abundet multaque habeat superflua, tenue vulgarem atque communem dicendi consuetudinem imitans ab ornatu oratorio totum abstineat summamque expetat et brevitatem et perspicuitatem, mixtum denique verborum concinnitatis studiosum neque hujus simplicitate nec splendore illius plane careat. Ac mediam quidem hanc dictionem habet praestantissimam, quippe quae plurimis gaudeat intervallis summaque et affectuum et accentuum varietate. [3]) Quam varietatis potissimum laudem cum Isocrati, quem tamen genus mixtum ferme perfecisse, ut vidimus, concedit, tum denegat ejus discipulis, qui uno eodemque periodi circulo, eisdem semper figuris, eadem vocalium implicatione aures eo vehementius offendant, quo minus id genus vitia multis, ut ipse magister, occultent gratiis. Itaque dum Demosthenis [4]) ex-

1) p. 399—413.

2) de admir. Demosth. vi dic. Tom VI, p. 955—59. cf. 1000. Compositionem triplicem idem discernit (de comp. verb. Tom. V, p. 146) austeram (*τὴν μὲν αὐστηρὰν*) politam seu floridam (*τὴν δὲ γλαφυρὰν ἢ ἀνθηρὰν*) communem s. mediam (*τὴν δὲ τρίτην κοινὴν ἢ μέσην σύνθεσιν*) ac politae quidem addicit Isocratem (p. 173).

3) de comp. verb. p. 133. 34.

4) de admir. Dem. vi dic. p. 1021—23.

cellentis illius inter omnes varietate oratoris orationibus divino quodam motu correptus summis variisque agitetur affectibus, Isocrateis perlectis sedari se constantemque induere mentem profitetur. Quare etiam in medium proferuntur Philonicus dialecticus, qui pictori conferat Isocratem eisdem semper utenti vestimentis ac figuris, et Hieronymus philosophus, cui illius orationes eleganter quidem legi sed omnibus orbae affectibus contentiore voce decentive actione pronuntiari non posse videantur. [1]) Jam ab Isocrate quod abhorreat varietatis studium, qua Dionysius negat esse quidquam jucundius, abjudicatur suavitas, praesertim cum tumidis haud raro utatur figuris ac longius interdum ornamenta sua oratoria arcessat. Quo vitio abstinuisse Lysiam, candida atque inaffectata simplicitate Isocrati tantum superiorem, quantum quaesito artificiosoque cultui praestet pulchritudo illa natura corporum propria. Nec minus Isocrateae verborum ubertati ac tumori Lysiaca breviloquentia cum laude opponitur, nam hunc sententias quantum fieri possit coartare, illum concinnitatem anxie captantem voces haud raro infigere, quarum, cum nulla sit ratio, copia oratio justo latius extendatur. Nihilo autem setius Isocrati excelse, magnifice, splendide dicendi omnino palmam Dionysius tribuit ejusque oratoriam cum Polycleti et Phidiae arte posse comparari concedit, qui sint in magnis rebus excellentiores, cum Lysias similis sit Calamidis et Callimachi, in parvis illorum dexteriorum artificum. [2])

Ecce locus, quem inter principes Atticorum oratorum Isocratem obtinere Dionysius, quantum ad elocutionem spectat, censet; cujus omne judicium utrum approbemus necne, accurate ipsa illius dictione excussa eorumque quae veterum maxime reliqui scriptores censuerunt habita ratione, extrema hace commentatione colligetur.

Jam vero de singulis quaestionem instituentibus nobis visum est singulorum ipsius Dionysii verborum summam unicuique capiti praemittere ita ut non omissis eis, quae adjicienda ipsi observabimus ille argumentis quae Isocratis praebent orationes aut confirmetur aut refellatur. Cum autem

1) de Isocr. p. 559. 60.
2) de Isocr. p. 540—42.

tria omnino sint, unde dicendi efficiatur splendor ac majestas [1]: verborum primum delectus, deinde compositio, denique ornatus, tribus etiam capitibus de re proposita erit disputandum, sed ita ut tertio demum de compositione, altero de ornatu, quippe qui verborum delectui illa aptius videatur adjungi, quaeramus. Quem ordinem etiam instituit R. Volkmann in libro illo supra jam laudato, quem quamvis in singulis ordinandis ac disponendis male interdum Quinctilianum esse secutum recte arguas, hujusce tamen commentationis, quoniam unum fere habemus arbitrum, nisi rerum necessitate coacti ducem omnino non repudiavimus.

Reliquum est ut, anteaquam ad primum caput progrediamur, pauca quidem verba faciamus de Isocratis scriptis, ex quibus hujus quaestionis documenta depromsimus. Omisimus enim epistulas, quarum cum minus ad illustrandam insignem scriptoris elocutionis naturam momentum, tum dictio nuperrime satis sit exposita. [2]) Orationes vero quae circumferuntur unam et viginti omnes tenuimus de trium maxime auctore primae, decimae septimae, vigesimae primae viros doctos dubitasse non inscii. Ac de prima quidem ratam habeamus sententiam Paulyi [3]), quem G. E. Benseler [4]) quoque rectissime mediam ingressum viam contra Harpocrationem et Stephanum ceterosque qui eos sint secuti concedit animadvertere: „ut singula quaedam a mente atque consuetudine Isocratis videntur abhorrere, ita tamen universum si inspicias libellum, praecipue exordio ac peroratione accuratius perpensis, mirum in modum ipsam oratoris nostri manum agnoscas. Isocratis igitur hoc esse opusculum statuimus quidem, sed cum moralis quasi enchiridii instar permultorum hominum

---

1) de Isocr. p. 539: *καθόλου τριῶν ὄντων, ὥς φησι Θεόφραστος ἐξ ὧν γίγνεται τὸ μέγα καὶ τὸ περιττὸν ἐν λέξει, τῆς δ' ἐκλογῆς τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς ἐκ τούτων ἁρμονίας καὶ τῶν περιλαμβανόντων αὐτὰ σχημάτων*, quibuscum cf. de Thuc. p. 862.

2) E. H. Haupt ‚de Isocratis epistulis prima, sexta, octava', p. 5—15. (diss. inaug.) 1873.

3) ‚Quaestiones Isocrateae'. Heilbronn. 1828. cf. Bergk, encyclop. Hal. p. 405.

4) de hiatu p. 36. 37. Attamen B. in ipsa rhetoris editione Isocrati Apolloniatae cum aliis hanc orationem adscribere mavult; quibus maxime rebus ille permotus sit, vide infra.

manibus tritum esse et multifarie tractatum videatur, multas inde depravationes atque interpolationes tulisse mirum non est". Orationem in Euthynum scriptam Benselerum idoneo teste Aristotele [1]) uti sibi visum ab Isocrate male [2]) abjudicasse auctor est H. Usener. [3]) Nec minus Ludovico Kayser [4]) Trapeziticae orationis dictionem a reliquarum esse diversissimam ut concedamus iterum et saepius ea perlecta a nobis impetrare non possumus. Quarum trium orationum quae maxime sunt propria suo quaeque loco commemorabuntur.

CAP. I.

De verborum delectu

quem Isocrates habuerit apud Dionysium haece fere leguntur: *εὖ πάνυ ἐκλέγει καὶ τὰ κράτιστα ὀνόματα τίθησιν.* [5]) *καθαρὰ μέν ἐστιν ἡ λέξις οὐχ ἧττον τῆς Λυσίου καὶ οὐδὲν εἰκῇ τιθεῖσα ὄνομα· τήν τε διάλεκτον ἀκριβοῦσα ἐν τοῖς πάνυ τὴν κοινὴν καὶ συνηθεστάτην· καὶ γὰρ αὕτη πέφευγεν ἀπηρχαιωμένων καὶ σημειωδῶν ὀνομάτων τὴν ἀπειροκαλίαν.* [6]) — *Ἰ. καθαρώτατος δὴ τῶν ἄλλων κατά γε Λυσίαν ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἔμοιγε δοκεῖ γενέσθαι, μίαν μὲν δὴ ταύτην ἀρετὴν ἀξίαν ζήλου καὶ μιμήσεως εὑρίσκω παρὰ τῷ ῥήτορι καὶ παρακελευσαίμην ἂν τοῖς βουλομένοις καθαρῶς γράφειν ἢ καὶ λέγειν, ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα παράδειγμα ταύτης τῆς ἀρετῆς.* [7])

Ac Dionysio quidem puram Isocratis non minus quam Lysiae laudanti dictionem fieri non potest quin assentiamur,

---

1) rhet. II, 19: *ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν,* quae verba frustra in oratione XXI quaeruntur.

2) Quae quidem oratio aeque ac Trapezitica quod plures et graves habeant hiatus leviorem quam ut repudientur esse causam donec exponendi erit tempus, nobis videri nunc satis habeas.

3) Mus. khen. vol. XXV, p. 603.

4) vide censuram editionis Benselerianae, quam ille egit in annall. novis philol. class. vol. 73, p. 356 sqq.

5) de Isocr. p. 539. 40.

6) ibid. p. 537. 38.

7) de Lys. p. 455. cf. de adm. vi Demosth. p. 962. 63 et Hermogen. *περὶ ἰδεῶν* II, 11. 4: *ὁ Ἰ. ἕνεκα μὲν καθαρότητος καὶ εὐκρινείας, αἳ δὴ τὸν σαφῆ ποιοῦσι λόγον ἰδέαι, πολιτικώτατός ἐστι πάντων.*

dummodo ne eam improbemus rhetoris editionem, quam nisus ex parte eis, quae J. Bekker, G. Dindorf, J. G. Baiter, J. G. Strang, alii collegerunt, nobis dedit G. E. Benseler. Qui vir doctus ac de Isocrate sine dubio optime meritus in constituendis ejus verbis etsi certas quasdam regulas nimia cum obstinatione esse persecutus atque immoderate complura mutasse non immerito videtur argui [1]), in universum tamen recte eam sibi scripsit legem, ut scriptoris usum maxime dicendi respiceret. Itaque quoniam obsoletam ullam atticae dialecti formam in Isocratis usu esse vix ac ne vix quidem potest demonstrari nec qui scriptor tamdiu ad elaborandas singulas orationes incubuit modo hac modo illa forma usus esse putandus est, recentiores editores primo loco statuamus pro omnibus quotquot non sunt puri illius atticismi quem vocant recentioris formis probas ratasque summo jure substituisse. Quare ubivis fere, ut potissima quidem paucis repetamus, jam exstant Atticorum communia illa atque usitata *βασιλέας*, *Φωκέας* (V, 74), *Πλαταιέας* (XII, 92), *Θεσπιέας* (XIV, 9) pro *βασιλεῖς* e. q. s.; *πλείων* et *πλέον*, sed omnes reliqui casus per diphthongum exhibiti [2]); *τέλειος* adject., adverb. *τελέως*; *θάλαττα* et *θαῤῥεῖν* non *θάλασσα* et *θαρσεῖν*; *ἀθάνατος* gener. commun.; *ἀποστερεῖν*, *ἀθροίζειν*, *γίγνεσθαι*, *γιγνώσκειν*, *ἐπιμελεῖσθαι*, *οἶμαι* et *ᾤμην* pro *ἀποστέρειν*, *ἁθροίζειν*, *γίνεσθαι*, *γινώσκειν*, *ἐπιμέλεσθαι*, *οἴομαι* et *ᾠόμην*; *αἰσθάνονται* (III, 5) non *αἴσθονται*; *ἐθέλειν*, *ἠβουλήθην*, *ἠδυνάμην*, *ἤμελλον* pro *θέλειν*, *ἐβ.*, *ἐδ.*, *ἐμ.*; terminationes praes. optat. *οιην* (*ῳην*), *οιης*, *οιη* pro *οιμι*, *οις*, *οι*, sed plur. *οιμεν*, *οιτε*, *οιεν* [3]); persona prima aor. pass. *ειμεν*, genet. participii verborum in *νμι* *νοντος* non *ννος*, praepositiones *εἰς*, *σὺν*, *ἕνεκα* pro *ἐς*, *ξὺν*, *εἵνεκεν*, *τοιοῦτον*, *τοσοῦτον*, *τηλικοῦτον*, *ταὐτὸν* non *τοιοῦτο* et q. s.; ac tanta est Isocratis diligentia, ut eum *ν ἐφελκυστικόν*

---

1) a Kaysero in illa censura, cujus quamquam non omnes reprehensiones comprobamus plerisque certe emendationibus adstipulari cogimur.

2) v. Bensel. ad Areopagit. 238—43. cf. Franke ‚lectiones Aeschineae' Philol. 1860, Suppl. p. 437.

3) Difficiliorem esse ait Franke quaestionem de aor. optat. formis atque apud oratores Atticos *ειας* *ειεν* praevaluisse videri (p. 452.). de Isocr. vide Bensel. p. XXI, adnot. 10.

ubicunque pausa quaedam fit in oratione etiam ante litteras consonas posuisse probabile sit.[1])

In qua dialecti subtilitate miretur quispiam quod cum de justa genetivi forma *Πειραιῶς* nulla sit dubitatio[2]), *Πειραιέως* scriptura[3]) Urbinatis praestantissimi codicis auctoritate satis videtur defendi. Quem librum certo male VI, 87 Benseler correxit, ubi ceterorum librorum lectionem *διατελέσομεν* praetulit Urbinatis *διατελοῦμεν*, quod hoc unicum sit exemplum futuri Attici verborum in *εω* apud Isocratem. Quorum verborum ut omittamus tempus futurum apud illum nos omnino non invenisse nisi XII, 109 et VIII, 140. *ἐπαινέσεσθαι*, XVIII, 41 *ἀρκέσει*, XVII, 56 *ἐγκαλῶν*, contractam formam apud Atticos longe esse creberrimam constat.[4])

Quae cum ita sint, Isocratem communem ac tritam Atticorum scriptorum dialectum pure ac fide observasse unumquemque oportet confiteri. Quod tamen in prima illa oratione tres restant formae ab Atticorum consuetudine alienae: *συνειδήσεις* § 16, *εἰδήσεις* 44, *καθιζάνουσαν* 52[5]), quas corrigi in *συνείσει*, *εἴσει*, *καθίζουσαν* praeter librorum auctoritatem vetat artificiosa illa cum verbis *λήσειν*, *εὑρήσεις*, *λαμβάνουσαν* concinnitas, haud scio an ea non levissima sit causa cur illam orationem talem qualem ipse composuerit Isocrates ad nos pervenisse infitiemur. Neque enim ullo alio loco singularis ille concentuum amor, quem sane fuisse in rhetore infra erit ostendendum, tantam Attici sermonis normae et consuetudinis incuriam peperit. — Propter quam dialecti praecipue negligentiam fuerunt, qui hanc orationem ab juvene Isocrate esse

---

1) Bensel. ad Areop. p. 185—87.

2) Franke p. 442.

3) XVI. 46. XVIII, 2. 7. 38. 50. XV, 307, ubi *Πειραιῶς* nil est nisi correctura, v. Brem. exc. II, p. 201.

4) Quare Hannovius et Cobetus illud *ἐπαινέσεσθαι* emendari jusserunt. v. Franke p. 454. — De verbis *καταφρονηθησόμενος* (VI, 95), *ζημιώσεσθαι* (XVIII, 37), *ἀδικήσομαι* (II, 16), *στερήσομαι* (VI, 28. XVI, 50), *ἀποστερήσεσθαι* (VII, 34) passivo illis sensu accipiendis vide Franke p. 459—62; de ommissa praepositione *ἐν* ante *Μαραθῶνι* (IV, 91) p. 465; de restituendis flagitante sensu *φιλόνεικος*, *φιλονεικία*, *φιλονεικε*[illegible] 31. IV, 19. 85. V, 4. 113. VI, 92, p. 469—72. —

5) quibus addi potest §.§. 14. 16 *γονεῖς* accusativus, quem omnes hibent libri.

conscriptam arbitrarentur. Sed, ut videtur, injuria. 'Cum enim in aliis locis manum Isocratis idemque scribendi genus quod in aliis orationibus agnoscas, non recte censebis eum modo juveniliter, modo ut virum et senem scripsisse'.[1])

Praetera illi opinioni totum libelli tenorem praeceptorumque quae dantur severitatem obstare affirmaverim.

Nec minus quam dialectum Atticorum reliquam dicendi consuetudinem Isocrates observavit. Quam apud optimum quemque scriptorem aliquantulum a justo nonnumquam deflectere videri noli oblivisci, quotiescunque apud Isocratem tale quid leges quale, ut exemplo utar, II, 15 *ἄρχεσθαι μὲν οὖν ἐντεῦθεν χρὴ τοὺς μέλλοντάς τι τῶν δεόντων ποιήσειν, πρὸς δὲ τούτοις φιλάνθρωπον εἶναι δεῖ καὶ φιλόπολιν*, quo loco scriptor subjecto non mutato a plurali subito transiit ad singularem numerum.[2]) Dicendi magistri ejusmodi variationes solent referre inter figuras quae dicuntur grammaticas, distinguentes illi enallagen numeri, personarum, temporum, casuum, modorum, quas quod hoc statim loco absolvam non esse puto cur me excusem. Ac permutatae quidem personae inveniuntur apud Isocratem VII, 9. 10: *ἐοίκατε γὰρ οὕτω διακειμένοις ἀνθρώποις, οἵτινες ἁπάσας μὲν τὰς πόλεις εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης ἀπολωλεκότες πλείω δ' ἢ χιλία τάλαντα μάτην εἰς τοὺς ξένους ἀνηλωκότες — ἐπὶ τοιαύταις πράξεσιν εὐαγγέλια μὲν δὶς ἤδη τεθύκαμεν, ῥαθυμότερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐκκλησιάζομεν τῶν ταῦτα τὰ δέοντα πραττόντων*, — ubi non tam indiligentiae inconstantiaeve vitium quam artem quandam latere, cum orator, quod ab altera transit ad primam personam, se ipse peccantibus adnumeret eoque vituperationem leniat, in aperto est. — Permulta temporum permutatorum imprimis praesentis et aoristi exempla apud Isocratem exstant, veluti I, 1 *ἀγαπῶσι — διέλυσε*, 6 *ἀνήλωσεν ἢ ἐμάρανε — ὑπηρέτης ἐστὶν*, IV, 46 *διελύθησαν — ἐστιν*, XII, 248 *διαμαρτάνουσι — κατώρθωσεν — ἔδοξεν*, alia, quae collegit Schneider ad I, 6, 2.; atque inter utrumque tempus id maxime esse solet discrimen, ut praesenti significentur ea quae esse inter omnes

---

1) Bensel. de hiatu p. 36.

2) cf. IV, 14, ubi I. de se ipso modo plurali modo singulari numero oquitur ac vide quae Schneider 'ausgewählte Reden des Isocr.' vol. II. ad eum locum adnotavit.

cum omni tempore constat, aoristo, quem vocant gnomico, quae cum jam evenerint eisdem conditionibus semper evenient. — De casibus ac modis mutatis ut nil habemus, cujus faciamus mentionem, sic omnino Isocratis simplicitatem atque perspicuitatem a grammaticis figuris, quae orationem saepe elegantem, haud raro contortam reddunt, plane fere abhorruisse tenendum est. Namque praeter eam figuram quam *σύνεσιν*, sive *τὸ σχῆμα πρὸς τὸ νοούμενον σημαινόμενον* Graeci vocant [1]), et attractionem, usitatissimas illas apud omnes Graecorum scriptores, apud Isocratem nullae reperiuntur nisi tmeses obliquorum casuum *οὐδεὶς* et *μηδεὶς* nominum (per praepositiones) [2]) et verborum transgressiones (*ὑπερβατά*). Quarum exempla leguntur I, 29 *παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη*, IV, 36 *εἰς ταύτην οἰκεῖν ἰόντας*, 82 *πρὸς δὲ τοὺς οὐκ εἰσὶν ἁρμόττοντες λόγοι*, VI, 82 *μικρὸν στρατόπεδον εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσῆλθον ἔχοντες*, IX, 60 *πολὺ περὶ μειζόνων*, XII, 256 *ὅτι λόγος ὑπῆρχεν αὐτοῖς ἴδιος καὶ καλὸς μόνοις τῶν Ἑλλήνων* —, qui numerus quin facile augeri possit non dubium est.

Adamavit Isocrates, id quod jam commemoraverunt editores, numeros plurales substantivorum quae dicunt abstractorum eisque quae enumeraverunt Brem. exc. VII et Bensel. ad Areop. p. 107 sqq. adjiciamus *ἀγρυπνίαι* XIV, 28, *ἀδικίαι* VIII, 141 saepius, *ἀηδίαι κ. βαρύτητες* XII, 31, *ἀηδ. κ. λῦπαι* XII, 140, *ἀθυμίαι* VII, 55, *αἰσχύναι* VI, 10. IV, 114. *ἀκαιρίαι* XV, 311, *ἀκολασίαι* VII, 50. 55. *ἀκρίβειαι* V, 155. VII, 40, *ἀνάγκαι* IV, 81. 84, *ἀνομίαι* VI, 64, *ἀποβολαὶ* III, 32, *ἀσφάλειαι* VIII, 21, *ἀτέλειαι* XI, 21, *ἀτυχίαι* IV, 112, *ἀτυχ. κ. συκοφαντίαι* XII, 9, *βραδυτῆτες* IV, 141, *βοήθειαι* IV, 125. V, 31, *δόξαι* (opp. *ἀτιμίαι*) VI, 89. X, 22. sq. alias, *δυσπραξίαι* VI, 30. 102, *δυστυχίαι* IV, 169, *δυσχωρίαι* VI, 80, *ἐξουσίαι* XII, 40, *ἐπιείκειαι* IV, 63. VII, 33, *ἐπιφάνειαι κ. λαμπρότητες* VI, 104, *ἐρημίαι* II, 47, *εὐπραγίαι* VIII, 124. XII, 32, *εὐτυχίαι* IV, 1. X, 44, *ἡγεμονίαι* IV, 117, *ἡσυχίαι* VIII, 51, *θεραπεῖαι* VII, 55, *θρασύτητες* IV, 77, *κακίαι* VI, 102, *κακοήθειαι* XII, 142, *κακότητες* II, 41, *κακουργίαι* VIII, 44, *κοινωνίαι* III, 40, *μανίαι* VIII, 141, *ὀλιγωρίαι* XII, 111,

1) v. Brem. exc. X.
2) Brem. exc. III.

πλεονεξίαι III, 22, V, 9. 40, *περιουσίαι* XI, 15, *περιττότητες* X, 7, *συνουσίαι* II, 47, pluries, *συνήθειαι* I, 1 bis, *τόλμαι* IV, 77, *τύχαι* IV, 92. 163, *ὕβρεις* IV, 114, *ὑπερβολαὶ* III, 35, *ὑπόνοιαι* XII, 265, *ὑποψίαι* III, 37, *φιλίαι* I, 1, IV, 145, *φιλοτιμίαι* III, 18.

Consuevit I. omittere articulum ante nomina propria populorum et incolarum urbium paucis exceptis, quae sunt *οἱ Ἕλληνες* et *οἱ Ἴωνες* [1]) non minus quam ante substantivum *ἄνθρωποι*, ubi cum *πάντες* vel *ἅπαντες* conjungitur. — In unius hujus Attici oratoris usu esse animadvertit G. Bernhardy [2]) inversam vocis *ὁ* ejusque casuum collocationem, veluti II, 18 *ἵνα τὰς μὲν (ἐργασίας) φεύγωσιν, πρὸς δὲ τὰς προθυμότερον ἔχωσιν.* cf. III, 33. 34, IV, 82. 137. 151, VII, 52, XVII, 13, alios locos complures.

Denique praemonere liceat ne ipsum Isocratem errorum ac vitiorum quorundam accusemus, quae ei librarii et editores videntur intulisse. Nam Benseler quod, ut pauca certe proferamus exempla, Urbinatis auctoritate perductus VI, 8 ceterorum librorum scripturam *ἑλοίμην ἂν* rejecit ac scripsit *εἱλόμην ἄν*, magnam I. imposuit injuriam, cum omnis loci enunciatique conditionalis ratio optativum cum *ἂν* conjunctum necessario requirat. Minus placet altera, quam attigit Kayser causa, quod respondeant verbis *ἑλοίμην ἂν* quae insequuntur *αἰσχυνοίμην ἄν*, minor illa, quam ut Urbinatem liceat corrigere. Nec minus grave est, quod idem ille VIII, 100 *τὴν ἧτταν τὴν ἐν Λεύκτροις*, quam justam lectionem omnes praebent codices, uno Urbinate auctore mutavit in *τὴν ἧτταν ἐν Λεύκτροις.*. Quid vero tandem sibi voluit Isocrates X, 16 dicens *τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τοῦ λόγου ποιήσομαι τοιαύτην τοῦ γένους αὐτῆς?* quod ineptissimum esse Kaysero nemo non concedit. Quaere Urbinatis scriptura *τοιαύτην* deleta restituenda sunt reliquorum librorum repetita verba *τὴν ἀρχὴν*, quorum vim ac momentum parum intellegens scriba facile potuit explere illud *τοιαύτην.*

Haec de grammaticis satis sunto, unde Dionysius quod purum laudat Isocratis atticismum, non redarguatur; nunc de Isocrateae elocutionis perspicuitate atque evi-

---

1) Brem. exc. IV.

2) syntax, p. 310 adnot.

dentia verba faciamus. Cui virtuti maxime obscurorum, obsoletorum, denique insolentium vocabulorum usum apparet obsistere, quem tamen Isocratem aeque ac Lysiam, quippe qui a summa tenuitate ac simplicitate numquam fere discesserit, enixe vitasse Dionysio concedendum est.

Glossemata enim esse, ut voluerunt interpretes, duo illa verba ἀποπομπαὶ V, 117 ac διεσκαριφησάμεθα VII, 12 haud scio an possit negari. Quae cum nobis non sint difficilia ad interpretandum [1]), veteres, imprimis Isocratis auditores, bene perspexisse existimandi sunt, adeo e cotidiani sermonis commercio videntur petita esse. —

Praeterea non pauca inveniuntur verba perrara quidem sed non vitiosa. Leguntur poetica εὐπαιδία 18, 72 [2]), ὀδυρμοὶ XVIII, 37 [3]). εὐπροσήγορος I, 28, μηλοβότος XIV, 31, κατασφραγίζειν XVII, 34 [4]). συννεκκομίζειν XIX, 20. συμπονηρεύεσθαι XV, 224 [5]), προσδιαφθείρειν [6]) XIX, 29, προσεξευρίσκειν IV, 167 [7]), μεγαλαυχεῖν XI, 4. [8]) — Cum posterioris aetatis scriptoribus habet Isocrates substantiva ἐργολαβία V, 25, καινουργία VI, 50, κοροπλάθος XV, 2, περιττότης X, 7, φιληκοΐα I, 18; adjectiva ἀνεξάλειπτος V, 71, εὐδιήγητος XIX, 28, κτητικὸς XII, 242, περίστατος VI, 95 φιλοπροσήγορος I, 28, ὑπεροπτικὸς XII, 241; verba ἀδηφαγεῖν VI, 55, ἀνακαινίζειν VII, 8, ἀντιστρατηγεῖν XVI, 30, κατασχηματίζειν XI, 24, νοσηλεύειν XIX, 25, ξενιτεύεσθαι V, 122, παρακατοικίζειν VI, 28, προαπαγορεύειν XV, 59 (προαπεῖπον IV, 171, προαπείρηκα ep. I, 1), προαποδεικνύναι III, 13, προεπιδεικνύναι III, 12, προδυστυχεῖν IV, 141. VI, 164. — Solus denique inter Graecos scriptores hisce fere videtur I. usus esse vocibus: εὐπροσηγορία et φιλοπροσηγορία I, 20,

1) vide Schneid. et Rauchenstein. ad hos locos.

2) quod substant. habet. Aeschyl. in Plat. rep. 383 A; Eur. Suppl. 490, Ion 678. Aristoph. Vesp. 1812, Lucian. dial. deor. XXII, 2. Aristot. rhet. I, 5 εὐτεκνίαν κ. πολυτεκνίαν jungit; πολυπαιδίαν legitur apud Phalarin nescio quo loco.

3) quod a tragicis etiam Plato videtur petiisse (in republ. secies est obvium.).

4) Aeschyl. Suppl. 947. Plat. Eryx. 400 A.

5) Aristoph. Lys. 404.

6) Soph. Phil. 76.

7) Aristoph. eqq. 1283.

8) Aeschyl. Agam. 1528.

κακοποιίαι I, 26, ξενοφονία XI, 36; ἀδιέργαστος XII, 268, ἀδιεξέργαστος V, 109, ἀνεγκωμίαστος IX, 73; ἀκαταστάτως XXI, 7, ἀκιβδήλως I, 7, ἀπροσοίστως IX, 49 [1]), δυσκαταμαθήτως II, 33, δυσπείστως IV, 18, ἐναμίλλως XII, 7, καταπαγίως XV, 156, παρακαίρως I, 9, συκοφαντικῶς XV, 308, συμμαχικῶς VIII, 134, φιλοχρημάτως I, 23; ἀδελφίζειν IX, 30, διακολακεύειν XII, 159, ὀλιγοψυχεῖν XIX, 39, συνδιορᾶν IV, 187, συμπαρακελεύεσθαι XIII, 21, ὑπέρκεισθαι IV, 163. — Ceterum silentio non est praetereundum amantissimum esse Isocratem adverbii participiorum perfect. passiv. atque in promptu quidem nobis sunt ἀνειμένως VIII, 41 [2]), ἀποκεκαλυμμένως VIII, 62, ἀπονενοημένως VI, 75, ἐκκεχυμένως XV, 207, καταβεβλημένως XV, 305, καταπεπλασμένως VI, 98, κεχαρισμένως II, 15. V, 14. 153, πεπαιδευμένως XI, 30, πεπλανημένως 18, 43, πεφυλαγμένως VIII, 97, τεταγμένως VIII, 49. — Simile adverbii νοῦν ἐχόντως, apud Platonem maxime frequentis, est Isocr. λόγον ἐχόντως VII, 60.

Haec autem omnia verba tantum abest, ut orationem obscurent, ut illustrare ac distinguere eam in propatulo sit. Secundum enim Attici sermonis leges formata nec justo crebrius obvia integra perspicuitate elocutionis varietatem atque elegantiam in clara luce ponunt.

Quae quidem laus non poterit detrectari, etiamsi aliquot verba rariore quodam sensu accipienda sunt, veluti I, 15 κόσμος pro εὐκοσμία, quem usum non esse Isocrateum Benselero libenter assentimur, qui tamen ἐλαττουμένους I, 49 ea vi dictum, ut sit inferiores ea quam de se praebuerant opinione Isocratis esse temere videtur negavisse. Similem enim breviloquentiam habes V, 64 ubi verbum ἀτιμωθήσεσθαι imperio destitutum iri significet. Nec minus κρατεῖσθαι pro κατέχεσθαι Isocratem I, 21. cf. 15. posuisse B. male infitiatus est immemor ille loci X, 60, ubi leguntur ὥστε καὶ ταῖς γυναιξὶ ταῖς αὐτῶν ὑπὸ τούτου κρατουμέναις συγγνώμην ἔχουσι. — Rarior est verbi κατακεχρῆσθαι IV, 74 significatus ‚consumpta esse' oppositi illius v. παραλέλειπται. —

Isocratei igitur sermonis quoniam et integritatem et perspicuitatem demonstravimus, restat ut de commo-

1) Aeschyl. Pers. 91: ἀπρόσοιστος ὁ Περσῶν στρατός.

2) quod apud reliquos etiam Atticos crebrum est.

ditate quaeratur. Namque 'dicturus quibus ornetur oratio prius ea quae sunt huic contraria laudi attingam; nam prima virtus est vitio carere. Igitur ante omnia ne speremus orationem fore ornatam, quae probabilis non erit. Probabile autem Cicero [1]) id genus dicit, quod non plus minusve est quam decet, quia vitium est ubique quod nimium est'.[2]) Atque Isocrates quidem non tam quod breviore quam justo uberiore atque copiosiore in singulis uti solet dictione castigandus est, frequentissimus ille in eligendis atque iterandis quibus facile carebimus vocabulis.

Primo autem loco multarum dicendi ambagum fiat mentio, quarum ut usu moderato orationem Isocrates illustravit, ita abundantia male haud raro dilatavit, quem saepius propemodum dixerim quam simplex verbum plura quae hoc circumscribunt vocabula posuisse.

Simplicissimum, non tenuissimum dicendi circuitum constat effici conjungendo verbi participio cum *εἶναι* veluti apud Isocratem II, 2 *τοὺς μὲν γὰρ ἰδιώτας ἐστὶ πολλὰ παιδεύοντα* pro *πολλὰ παιδεύει*, nec quisquam est qui illud multo hoc esse gravius ac vehementius neget. In qua circumscribendi ratione ille quamvis multis sit, non inepte versatur, ita ut dicendi vigor atque gravitas suo semper loco amplificentur. Comparanda cum II, 2 sunt III, 6 *σχεδὸν ἅπαντα τὰ δι' ἡμῶν μεμηχανημένα λόγος ἡμῖν ἐστὶν ὁ συγκατασκευάσας*, X, 6 *ἔστι δ' ἡ περὶ τὰς ἔριδας φιλοσοφία δυναμένη τοῦτο ποιεῖν*, XV, 307 *τίς δ' ἦν ὁ μετ' ἐκεῖνον τοὺς Ἕλληνας ἐλευθερώσας καὶ τοὺς προγόνους ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὴν δυναστείαν ἣν ἔσχον προαγαγών; ἔτι δὲ τὴν φύσιν τὴν τοῦ Πειραιέως κατιδὼν καὶ τὸ τεῖχος ἀκόντων Λακεδαιμονίων τῇ πόλει περιβαλών; τίς δ' ὁ μετὰ τοῦτον ἀργυρίου καὶ χρυσίου τὴν ἀκρόπολιν ἐμπλήσας καὶ τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους μεστοὺς πολλῆς εὐδαιμονίας καὶ πλούτου ποιήσας;* praeterea VIII, 64. XII, 158 alii loci permulti. Simillima sunt substantiva, quae vocantur verbalia, veluti *ἀκροατής, εὑρέτης, ζηλωτής, μιμητής, προδότης* consociata illa cum verbis *εἶναι, γίγνεσθαι, παρέχειν* seu *παρασκευάζειν αὐτὸν*, qualia occurrunt Is. I, 6. 17. III, 13. 17. VIII, 1. pluries.

---

1) part. orat. VI, 19.

2) Quinctil. VIII, 3, 42. cf. Aristot. rhet. III, 2 *ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι κ. μήτε ταπεινὴν μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν.*

Sexcenties posuisse I. ad simplicis verbi notionem circumscribendam verbum *ποιεῖσθαι* cum nominis accusativo jam E. H. Haupt [1]) exposuit eisque quae ille attulit exemplis addamus rariora *τὰς ἐντεύξεις* I, 20, *τοὺς κινδύνους* III, 24. IX, 36. XIV, 42, *κοινωνίαν* III, 40, *ἀρὰς* IV, 137, *ἱκετείας κ. δεήσεις* VIII, 138, *τὰς δεήσεις* XIV, 54, *παράταξιν* X, 53, *θεραπείαν* XIV, 36, *τὴν ἀποστέρησιν* XVII, 46, *τὴν διαλλαγὴν* XVIII, 14, *τ. φάσιν* (*τῶν χρημάτων*) XVIII, 6. 8. Pari modo *ποιεῖσθαι* verbum jungitur cum adjectivi accusativo: *ἀνάστατον* (*τ. πόλιν*) IV, 181 cf. V, 20. 74. VI, 27, *ἐκδότους* IV, 122, *μεστοὺς* XV, 30, *καταφανὲς* XV, 76, *φανερὸν* VIII, 66; cf. *ἐκποδὼν* XV, 175. XVI, 137.

Sed aliis etiam verbis scriptor similiter utitur, velut *καθιστάναι εἰς ταπεινότητα* IV, 118, *εἰς ταραχὴν* VI, 77. VIII, 20, *εἰς πολιορκίαν* VI, 44, *εἰς ἀνάγκην* VI, 51, *εἰς ὀνείδη* VI, 88; *ἔχειν γνώμην* III, 3, *συγγνώμην* IV, 14, *διάνοιαν* V, 23. 24, *ἐλπίδας* VIII, 34; *λαμβάνειν αἴσθησιν* I, 47, *διαφορὰν* I, 1, *ἐπίδοσιν* IV, 10 saepius, *μεταβολὴν* VIII, 60. VII, 6, *μετάστασιν* VI, 40; *τυγχάνειν ἐγκωμίων* IV, 186, *εὐδαιμονίας* 187, *θεραπείας* II, 47, *μεταβολῆς* VI, 43. — Rarior quidam id genus circuitus exstat XII, 15: *οὕτως ἀτυχῶς φέρομαι παρ' αὐτοῖς* pro simplici verbo *ἀτυχῶ*.

Quibus dicendi ambagibus etsi elegantiam atque perspicuitatem suo quamque loco posse augeri et amplificari per se patet justo tamen crebrius Isocratem usum esse opinamur, praesertim cum aliae accedant molestiae, quibus oratio latius extenditur. Comparativo enim adverbium *μᾶλλον* solet addi: II, 22 *ὥστε πιστοτέρους εἶναι τοὺς σοὺς λόγους μᾶλλον ἢ τοὺς τῶν ἄλλων ὅρκους* cf. X, 53. — Deinde velim observes *πάλιν ἀνέλαβε* III, 28. cf. V, 22. VI, 104. VIII, 6, *πάλιν ἀνακεκαινισμένης* VII, 8, *πάλιν ἐπανελθόντες* VI, 82, *π. ἐπανήγαγε* IX, 66, *εἰ προεπιδείξαιμι πρῶτον* III, 12, *ἔξω τῆς γῆς ἐξέπεμψε* XXI, 2. Quare non dubitamus tenere cum Benselero X, 61 Urbinatis lectionem *κάτω κατακαλέσωνται*. — Nec minus multum esse Isocratem in repetendis eisdem quas jam exposuit rebus verbis idem significantibus, innumerabilia quae edoceant exstant exempla, ex quibus proferam IV, 73 *βούλομαι δ' ὀλίγῳ μακρότερα περὶ τοῖν πολέοιν εἰπεῖν*

---

1) p. 7.

καὶ μὴ τάχυ λίαν παραδραμεῖν, IV, 154 *ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν καὶ μὴ καθ' ἓν ἕκαστον, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ*, X, 11 *ὅσῳ τὸ σεμνύνεσθαι τοῦ σκώπτειν καὶ τὸ σπουδ'ζειν τοῦ παίζειν ἐπιπονώτερόν ἐστιν*. Huc etiam aliquo modo spectant synonyma quae vocant conjuncta, quorum in I. orationibus tanta est copia, ut sermonis vigor atque dignitas plerumque non tam distingui quam imminui nobis [1]) quidem videatur. Junguntur enim, ut maxime inutilia enumeremus, sine ulla vi et arte II, 17 *κίνει κ. μετατίθει*, 48 *τοὺς ἀγῶνας κ. τὰς ἁμίλλας*, V, 77 *ἀγανακτήσειε κ. μισήσειε*, 85 *ἐξεργάζεσθαι κ. διαπονεῖν*, 110 *προσήκουσα κ. πρέπουσα*, cf. XV, 92 *προσήκει κ. δίκαιόν ἐστιν*, VII, 61 *ἰσότητας κ. ὁμοιότητας*, VIII, 41 *μαίνεσθαι κ. παραφρονεῖν*, 83 *εὐδαιμόνιζον κ. ἐμακάριζον*, 112 *φίλοι κ. ἑταῖροι*, IX, 24 *ἐκπλήττεσθαι κ. φοβεῖσθαι*, XII, 48 *φοβεῖσθαι κ. δεδιέναι*, IX, 67 *ἡμερώτερον κ. πρᾳότερον*, XII, 54 *εὐνοίας κ. φιλίας*, XV, 322 *εὐσεβεῖς κ. θεοφιλεῖς*, V, 136 *τὴν στρατείαν ποιεῖσθαι κ. πολεμεῖν κ. κινδυνεύειν*, XII, 32 *τούτους φρονίμους εἶναι κ. τελείους κ. πάσας ἔχειν τὰς ἀρετάς*. — Molestissima autem leguntur V, 134 *κατὰ τὴν εὐλογίαν καὶ τοὺς ἐπαίνους κ. τὴν φήμην κ. τὴν μνήμην τὴν τῷ χρόνῳ παρακολουθεῖσαν ἀθανασίας μεταλαμβάνομεν*.

Nec vero singula tantummodo verba, sed tota enunciata supervacanea videntur. Quod enim leguntur XIV, 47 haec: *ἐφ' αἷς (συμφοραῖς) ἡμεῖς οὐδεμίαν ἡμέραν ἀδάκρυτι διάγομεν ἀλλὰ πενθοῦντες τὴν πατρίδα διατελοῦμεν*, quis est, qui verba *ἡμεῖς — διάγομεν* incolumi sensu deleri posse non intellegat? Atque in eis quae exstant V, 98 *τηλικαῦτα κ. τοσαῦτα τὸ μέγεθος, περὶ ὧν εἰ μὲν πρὸς ἑτέρους τοὺς λόγους ἐποιούμην, καλῶς ἂν εἶχε διελθεῖν, πρὸς σὲ δὲ διαλεγόμενος, εἰ τὰς σὰς πράξεις σοι διεξιοίην, δικαίως ἂν ἀνόητος ἅμα καὶ περίεργος εἶναι δοκοίην*, omnem sententiam *εἰ τὰς σὰς πράξεις σοι διεξιοίην* esse inutilem, ne dicam odiosam, in aperto est. Luculentissimum tamen omnium ubertatis ac tumoris exemplum nescio an legamus XIX, 27 ubi de Thrasylocho quodam haece proferuntur: *τοιαῦτα δ' ἔπασχεν ὥσθ' ἡμᾶς μηδεμίαν ἡμέραν ἀδακρύτους διαγαγεῖν, ἀλλὰ θρηνοῦντες*

---

1) Ceterum caveamus ne nimio id vertamus Isocrati vitio, namque omnino veteres ejusmodi ubertatis fuisse amantissimos scimus.

διατελοῦμεν καὶ τοὺς πόνους τοὺς ἀλλήλων καὶ τὴν φυγὴν καὶ τὴν ἐρημίαν τὴν ἡμετέραν αὐτῶν, καὶ ταῦτ' οὐδένα χρόνον διέλειπεν; atque in eodem statim argumento § 28 pergitur *νῦν δὲ τὰ χαλεπώτατα τῶν ἐν τῇ θεραπείᾳ καὶ δυσχερέστατα καὶ πόνους ἀηδεστάτους ἔχοντα κ. πλείστης ἐπιμελείας δεηθέντ' οὐκ εὐδιήγητ' ἐστίν.* Ac ne in illa quidem de pace oratione, cujus paragraphos 41—50 ipsas Dionysius affert comparaturus Isocratem cum Demosthene deesse, quae cum paucis potuerint efferri verbose producantur ac dilatentur ipse ille argumentis comprobavit eorumque breviandorum rationem proposuit. [1])

Quae autem commemoravimus exempla, quibus plura in unaquaque fere pagina facile deprehenduntur, alienum esse ab Isocrate breviter illud et concise exhibendarum sententiarum studium affatim ostendunt. Quapropter fieri non potest, quin toti assentiamur Dionysio hac de re professo haec: *ἡ λέξις ἡ Ἰσοκράτους στρογγύλη οὐκ ἔστιν καὶ συγκεκροτημένη καὶ πρὸς ἀγῶνας δικανικοὺς εὔθετος· ὑπτία δ' ἐστι μᾶλλον καὶ κεχυμένη πλουσίως οὐδὲ δὴ σύντομος ἀλλὰ καὶ κατασκελὴς καὶ βραδυτέρα τοῦ μετρίου.*

Sed alterum etiam vitium, quod *κακόζηλον* Graeci [3]) vocant, dictioni probae justaeque notum est obstare, exortum illud e nimio quodam omnibus floribus oxornandae orationis studio. Quod idem Dionysius reprehendit in Isocrate, quippe qui floridae ac theatralis elocutionis amantissimus a decoro haud raro aberret magnifico ille ornatu numerosaque compositione non suo saepe loco usus. [4])

Atque ea quidem vituperatio ad alterum hujus opusculi caput descendere cogit, quo quaerimus

1) de Dem. vi dic. adm. p. 1008—1015.

2) de Isocr. p. 538.

3) Demetr. de elocutione §. 186. Idem vitium Aristoteles dicit *τὸ ψυχρὸν* idque exsistere docet (Rhet. III, 3) ex usu poeticorum atque insolensium compositorum, ineptorum et cumulatorum epithetorum, incommodarum longiusque ascitarum translationum — in quibus omnibus adhibendis Isocratem sibi temperasse partim exposuisse nobis videmur partim jam esse demonstraturos nos speramus.

4) de Dem. vi. dic. p. 1007. 8: *οὐ δὲ δὴ τοῦ πρέποντος ἐν ἅπασιν ἐπιτυγχάνει. ἀνθηρὰν δὲ καὶ θεατρικὴν ἐκ παντὸς ἀξιῶν εἶναι τὴν διάλεκτον ὡς τῆς ἡδονῆς ἅπαν ἐχούσης ἐν λόγοις τὸ κράτος, ἀπολείπεταί ποτε τοῦ πρέποντος, οὐχ ἅπαντα δέ γε τὰ πράγματα τὴν αὐτὴν ἀπαιτεῖ διάλεκτον· ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ σώμασι πρέπουσά τις ἐσθής·*

CAP. II.

De ornatu oratorio.

Dionysii quae huc maxime pertinent verba sunt haece: *κατὰ τὴν τροπικὴν φράσιν ὀλίγον τι διαλλάττει τῆς Λυσίου*[1]) *καὶ κέκραται συμμέτρως· τό τε σαφὲς ἐκείνῃ παραπλήσιον ἔχει, καὶ τὸ ἐναργές. ἠθική τ' ἐστὶ καὶ πιθανή. — ὁ ἀνὴρ οὗτος τὴν εὐέπειαν ἐκ παντὸς διώκει καὶ τοῦ γλαφυρῶς λέγειν στοχάζεται μᾶλλον, ἢ τοῦ ἀφελῶς, τῶν τε γὰρ φωνηέντων τὰς παραλλήλους θέσεις, ὡς λυούσας τὰς ἁρμονίας τῶν ἤχων, καὶ τὴν λειότητα τῶν φθόγγων λυμαινομένας, παραιτεῖται. — αἵ τε παρομοιώσεις καὶ παρισώσεις καὶ τὰ ἀντίθετα, καὶ πᾶς ὁ τοιούτων σχημάτων κόσμος, πολύς ἐστι παρ' αὐτῷ, καὶ λυπεῖ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκευήν, παριστάμενος ταῖς ἀκοαῖς.*[2])

De quibus Dionysii verbis priusquam videamus, audiamus Quinctilianum, qui ornatum esse dicit, quod perspicuo ac probabili plus sit[3]); unde illas virtutes, quibus justa rataque dictio quasi fundamentis nititur, ad ornandam orationem esse aut augendas aut temperandas ei videri apparet. Neque injuria. Nam ut rectam verborum grammaticam rationem

---

οὕτως καὶ νοήμασιν ἁρμόττουσά τις ὀνομασία. τὸ δ' ἐκ παντὸς ἡδύνειν τὰς ἀκοάς, εὐφώνων τε καὶ ἐκλέκτων ὀνομάτων ἐκλογὴ καὶ πάντα ἀξιοῦν εἰς εὐρύθμους κατακλείειν περιόδων ἁρμονίας, καὶ διὰ τῶν θεατρικῶν σχημάτων καλλωπίζειν τὸν λόγον, οὐκ ἦν πανταχῇ χρήσιμον.

1) Quae quidem vocabula Reiske Wolfio auctore post voces *ἠθική τ' ἐστὶ καὶ πιθανή* inseri voluit; at ea mutatione facile carebimus. Namque Dion. ubi Isocratis elocutionem laudavit puram communisque sermonis studiosam aeque ac Lysiacam, addit etiam perspicuitatem et evidentiam eandem esse in Isocrate atque in Lysia, cum ille tropis non tam plane ut hic abstinuerit, quam apte ac modice usus sit. —

2) de Isocr. jud. p. 538. 39. Simillimus est locus de Dem. vi dic. p. 962. 63; ubi tamen scrupulum faciunt verba *πέφευγε τὴν τροπικήν, ὥσπερ ἐκείνη (ἡ. τ. Λυσίου λέξις) τὴν ἁπλῆν φράσιν.* Nam e verbo *πέφευγεν* ad *ὥσπερ ἐκείνη τ. ἁπλ. φράσ.* tale quid supplere quale *διώκει*, id quod Sylburg proposuit, sine vi quadam vix possumus. Itaque cum deficere quidquam hoc loco negare nequeamus, omnis locus esse corruptus haud scio an nobis existimandus sit.

3) VIII, 3, 61.

temperari vidimus certis quibusdam dicendi modis a vulgari sermone alienis, ita simplici ac sincerae dicendi consuetudini moderamur a verborum proprietate discedentes ad tropos. Amplificatur autem denique eloquendi et perspicuitas vivis illis describendi coloribus, similitudinibus, incrementis et commoditas sententiis aptis artificiosisque figuris. Atque ipse quidem Isocrates ornamenta quae dicit *εὐρυθμίαν* et *ποικιλίαν* orationem non modo suaviorem sed probabiliorem reddere ac fide digniorem omnino confitetur. [1]) Qui quod ad illustrandam et confirmandam dicendi difficultatem oratoribus negat licere uti eisdem quibus poetae uti solent floribus, imprimis vocabulis alienis, novatis, translatis [2]), vide ne nobis imponat frequens ille in adhibendis, non solum ut explanavimus, verbis perraris, sed, id quod jam primo exponetur loco, etiam

tropis.

De troporum numero, generibus, speciebus grammaticos ac philosophos inter se discrepuisse Quinctilianus auctor est. [3]) Quorum controversiis omissis ne omnes quidem quos hic recepit tropos agnoscamus ac rejicimus quidem onomatopoeiam, catachresin, epitheton, hyperbaton, quippe quae a translatione quadam abhorreant; tacemus de synecdoche, metonymia, antonomasia, metalepsi, aenigmate, tropis illis ab Isocratis usu alienis; tenemus metaphoram, inversionem et ironiam, certos quosdam dicendi circuitus, hyperbolen; addimus oxymoron et hysterologiam.

Atque omnium troporum quemadmodum apud omnes scriptores sic etiam apud Isocratem creberrima ipsa est quae dicitur translatio. Quam nihil esse aliud nisi breviatam quandam similitudinem haece ipsius Isocratis exempla doceant: I, 22 *μᾶλλον τήρει τὰς τῶν λόγων ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας.* cf. VI, 19 *Ἡρακλῆς Νέστορι παρακατατίθεται τὴν πόλιν.* VIII, 112 *παρακατατίθεσθαι τὴν τῶν σωμάτων σωτηρίαν μισθοφόροις ἀνθρώποις.* — XIX, 31 soror Thrasylochi dicitur *ὥσπερ τῶν χρημάτων, ἀλλ᾽, οὐκ ἐκείνου*

1) or. V, 27.
2) or. IX, 9. 10.
3) VIII, 6. 1.

συγγενὴς οὖσα. — I, 2 *πρέπει τοὺς παῖδας ὥσπερ τῆς οὐσίας οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν.* — II, 36 *τὰς εἰκόνας τῆς ἀρετῆς μᾶλλον ἢ τοῦ σώματος καταλιπεῖν.* —

Iam cum in eo sit, ut potiores quibus usus sit Isocrates, translationes commemoremus, eum sequimur ordinem, ut primo loco afferantur exempla, ubi animata pro animatis posita sunt: Cujus generis haece maxime nobis in promptu sunt II, 20 *ἡγοῦ θῦμα τοῦτο κάλλιστον εἶναι καὶ θεραπείαν μεγίστην, ἂν ὡς βέλτιστον καὶ δικαιότατον σαυτὸν παρέχῃς· μᾶλλον γὰρ ἐλπὶς τοὺς τοιούτους ἢ τοὺς ἱερεῖα πολλὰ καταβάλλοντας πράξειν τι παρὰ τῶν θιῶν ἀγαθόν,* VIII, 107 *ὥς θ' ἡμᾶς οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον πάλιν ἐπιπολάσαι* cf. V, 64 *τίς ἂν προσεδόκησεν τὰς μὲν ἀτιμωθήσεσθαι τὰς δ' ἐπιπολάσειν τῶν Ἑλληνιδῶν πόλεων,* XII, 90 *τὰς πόλεις τὰς γεννησάσας καὶ θρεψάσας τοιούτους ἄνδρας*[1]), *περὶ ὧν κ. τ. λ.,* VII, 43 *τὰς ψυχὰς δαμασθῆναι,* XII, 18 *τρεῖς ἢ τέτταρες τῶν ἀγελαίων σοφιστῶν,* XIII, 16 *οἱ ἄρτι τῶν σοφιστῶν ἀναφυόμενοι.* — Saepisime deinde inanima pro inanimis leguntur, veluti I, 6 *ἡ ῥώμη (ἄνευ φρονήσεως) ταῖς τῆς ψυχῆς ἐπιμελείαις ἐπεσκότησεν,* 29 *καλὸς θησαυρὸς παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη,* 46 *αἱ λῦπαι ταῖς ἡδοναῖς παραπεπήγασιν,* 50 *τῆς τῶν θεῶν στοχάσασθαι διανοίας,* frequentissima haec metaphora non minus quam contraria *διαμαρτάνειν,* II, 2 *περὶ τοῦ βίου ἀγωνίζεσθαι,* 3 *ὑποθήκας ὡς χρὴ ζῆν (τῶν ποιητῶν τινες) καταλελοίπασιν,* 6 *ταύτης τῆς ἀνωμαλίας αἴτιόν ἐστιν*[2]), cf. VII, 44 *ἀνωμάλως τε περὶ τὸν βίον ἔχοντας,* III, 33 *τραχέως ἔχειν,* cf. VIII, 75 *ὑπὲρ τῆς τῶν λόγων τραχύτητος,* 58 *μέγιστον ἡγεῖσθε τοῖς παισι πλοῦτον παραδώσειν, ἣν αὐτοῖς δύνησθε τὴν ἡμετέραν εὔνοιαν καταλείπειν,* IV, 13 *ὡς ἐξ ὑπογυίου αὐτοῖς γέγονεν ἡ παρασκευή*[3]), IV, 28 *ἡδίους ἐλπίδας,* 93 *οὐδεμιᾶς αὐτοῖς σωτηρίας ὑποφαινομένης* cf. VI, 44. XVI, 9.[4]) V, 71 *τιμαὶ ἀνε-*

---

1) Egregia haec est metaphora a matribus liberos parientibus et nutrientibus petita.

2) De viis ac locis usitata haec vox ad mores refertur.

3) vide Haupt, p. 6.

4) quo verbo de luce oriente frequenti eo praeclarius hoc loco scriptor utitur, quo saepius *φῶς* vocabulum apud Graecos, veluti in Iliade sexcenties, idem est ac *σωτηρία*.

ξι'λειπτοι, 109 γέμοντα καλῶν πράξεων, cf. VII, 43. 51. VIII, 39. XII, 2. 29. 246. XV, 171. I, 12 πεπληρωμένον πολλῶν κ. καλῶν ἀκουσμάτων, 138 συνεράσαι τοὺς λόγους, cf. XVIII. 44 συγχυθέντων τῶν ὅρκων, VI, 52 ἐμβαλεῖν εἰς αἰσχρὰς ὁμολογίας[1]), 89 εἰ δεῖ μηδὲν ὑποστειλάμενον εἰπεῖν, cf. VIII, 41 οὐδὲν ὑποστειλάμενος ἀλλὰ παντάπασιν ἀνειμένως μέλλω τοὺς λόγους ποιεῖσθαι, cf. IX, 39. VI, 101 μὴ περιμένωμεν ὡς ἄλλων τινῶν τὰς παρούσας ἀτυχίας ἰασομένων, cf. ἀνήκεστος adject. IV, 110. X, 62. XIV, 9. XV, 227. XVI, 45. XX, 8. VII, 40 ἐμφράγματα (τοὺς νόμους) ποιουμένους τῶν ἁμαρτημάτων[2]), 41 παραβαίνειν τοὺς νόμους, cf. XII, 193 saepius; XVIII, 25 π. τοὺς ὅρκους, VIII, 6 οὐδὲν τοιοῦτον ὑποτείνουσιν, 7 ἐξηρτήμεθα τῶν ἐλπίδων, 14 πρόσαντές ἐστιν ἐναντιοῦσθαι κ. τ. λ., 67 λόγους ἀνηλώσαμεν, 95 τὴν πολιτείαν σαλεῦσαι ἐποίησεν[3]), 140 πόσον πλοῦτον εἰσρυήσεσθαι χρὴ προσδοκᾶν; X, 66 τοῖς πεπαιδευμένοις πρέπει τοιαύτας ποιεῖσθαι τὰς ἀπαρχάς, XI, 13 τῶν ὄμβρων καὶ τῶν αὐγμῶν ὁ Ζεὺς ταμίας ἐστίν, XII, 25 πλάσσειν τὰς αἰτίας, 96 λέλυκα τὸ στόμα, 230 συνεσταλμένην ἔχων τὴν διάνοιαν, cf. XV, 193 συστέλλειν τὴν ὑπόσχεσιν, XV, 13 τοὺς φθονοῦντας ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης λυπεῖσθαι, 47 τοῖς ἐνθυμήμασιν ὀγκωδεστέροις χρῆσθαι, 268 ἐξοκείλειν εἰς τοὺς λόγους, XVI, 31 ἡγοῦμαι γὰρ καὶ ταύτην (τ. μητέρα τ. ἐμήν) ἀριστεῖον αὐτὸν λαβεῖν, XX, 5 διασύρειν τὴν κατηγορίαν. — Tum inanima scriptor pro animatis posuit I, 11 δεῖγμα τῆς Ἱππονίκου φύσεως νῦν ἐξενηνόγαμεν[4]), cf. VIII, 89. IV, 98 πόλις ἀκέραιος, cf. VI, 66. IV, 150 πρὸς τὸν πόλεμον ἐκλελυμμένος[5]) cf. XV, 59 ἵνα μὴ παντά-

---

1) hoc verbum Is. non adhibere nisi metaphorice ostendit Baiter ad Paneg. ind. p. 126.

2) ‚metaphora sumpta est ab aggeribus, qui fluminibus aut mari opponuntur, ne latius evagentur'. Wolf.

3) cf. Soph. O. R. 22—24: πόλις γὰρ ὥσπερ καὐτὸς εἰσορᾷς ἄγαν
ἤδη σαλεύει κ' ἀνακουφίσαι κάρα
βυθῶν ἔτ' οὐχ οἵα τε φοινίου σάλου
ubi scholiasta dicit: ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν χειμαζομένων νεῶν ἐν μεγάλῳ κλύδωνί ἐστιν.

4) a venditoribus, qui specimina mercium mercantibus solent proponere, cf. Schneid.

5) a languido arcus nervo.

πασιν ἐκλυθῶ, VI, 65 οὕτω δ' ἀνωμαλισμένοι ταῖς συμφοραῖς τισιν, VII, 5 ἐφ' οὓς (λόγους) καὶ νῦν τὸ πλῆθος τῶν ῥητόρων ἐρρύηκεν, cf. 44, XII, 95. VIII, 85 τοὺς μὲν ἄλλους συστέλλουσιν αἱ συμφοραί κ. τ. λ. X, 34 οὐχ ἄρχοντας ἀλλὰ νοσήματα τῶν πόλεων εἶναι κ. τ. λ., XV, 4 τοὺς ῥέποντας ἐπὶ τὸ πείθεσθαι, XII, 15 ἐκ τῶν μετεχόντων τῆς πολιτείας οὐδένα ἐξαλείψας, cf. XXI, 2. — Denique non desunt verba quae conveniant animatis translata illa ad res inanimas, cf. I, 1 τὰς μὲν τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε, τὰς δὲ τῶν σπουδαίων φιλίας οὐδ' ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειεν, 3 ὁρῶ τὴν τύχην ἡμῖν συλλαμβάνουσαν καὶ τὸν παρόντα καιρὸν συναγωνιζόμενον, 7 ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις οἷς ἂν ἀκιβδήλως ταῖς διανοίαις συναυξηθῇ, μόνη μὲν συγγηράσκει, 8 οἷς ἡ τῶν τρόπων ἀρετὴ τηλικοῦτον εὐδοξίας χαρακτῆρα τοῖς ἔργοις ἐπέβαλεν[1]), 16 τὰς ἡδονὰς θηρεύειν, cf. X, 59 θηρᾶσθαι τὴν φύσιν, 21 τῶν μὲν οἰκειῶν αρχειν ταῖς δ' ἡδοναῖς δουλεύειν, cf. II, 29. III, 7 ὁ λόγος περὶ τῶν δικαίων ἐνομοθέτησεν, 9 εὑρήσομεν καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων ἁπάντων ἡγεμόνα λόγον ὄντα, IV, 71 ἀδελφὰ τῶν εἰρημένων, cf. X, 23 ἀδελφὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας εἶχον, V, 78 φήμην σαυτῷ περιφυομένην, VI, 59 ἐγὼ μεγίστην ἡγοῦμαι συμμαχίαν τὸ τὰ δίκαια πράττειν, XI, 15 τούτων εἶναι φυλακὴν ἀσφαλεστάτην τήν τε περὶ τὸν πόλεμον ἐπιμέλειαν καὶ πρὸς τοὺς νεοὺς εὐσέβειαν, VIII, 137 ὅταν εἰδῶσιν ἐφεδρεύουσαν τὴν δύναμιν[2]), XI, 49 τῆς φιλοσοφίας ἐπικλήρως διακειμένης, XIX, 15 τῶν νόμων τούτοις μὲν οὐδεὶς, ἐμοὶ δὲ πάντες βοηθοῦσιν. — Creberrime, ut hoc extremo attingam loco, adjectiva θνητὸς et praecipue ἀθάνατος ad inanima etiam ab Isocrate transferuntur veluti II, 32 ὁ μὲν πλοῦτός ἐστι θνητὸς, ἡ δὲ δόξα ἀθάνατος, cf. IV, 84. VIII, 94. IX, 71. VI, 109.

Satis est, opinor, exemplorum, quibus cavetur, ne ineptis longiusve ascitis gaudere Isocrates translationibus arguatur. In quibus tamen petendis semper pari eum modo esse felicem

---

1) metaph. petita est ab officinatore qui notas nummis imprimit.

2) ‚a re athletica. Proprie dicebatur ἔφεδρος in certaminibus, qui observabat eventum certantium; postea cum victore congrediebatur — qui eventum aucupatur, quasi ex insidiis; in universum adversarius, oppositus‘. Brem. ad h. l.

negaverim. Quod enim XI, 31 Busiris Nilum terrae circumfudisse dicitur hisce: τὸν Νεῖλον περὶ τὴν χώραν περιέρρηξεν durior haec metaphora videtur esse, sed id genus vitia cum sint perrara neque ullum omnino nisi hoc nobis praesto, facile scriptori nemo non ignoscit. —

Continuatis translationibus existere constat inversionem, quam ἀλληγορίαν Graeci vocant, quae pura apud Isocratem nusquam, apertis permixta his locis reperitur: I, 6 ὅσοι τοῦ βίου ταύτην τὴν ὁδὸν ἐπορεύθησαν, οὗτοι μόνοι τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι γνησίως ἐδυνήθησαν, ἧς οὐδὲν κτῆμα σεμνότερον κ. βεβαιότερόν ἐστιν. — V, 104 ἣν τοὔνομα τοῦτο διασπείρῃς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπερ εἰς τοὺς Ἕλληνας εἰσπεσὸν καὶ τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων ἀρχὴν κατέλυσεν. — VI, 109 κάλλιόν ἐστιν ἀντὶ θνητοῦ σώματος ἀθάνατον δόξαν ἀντικαταλλάξασθαι, καὶ ψυχῆς, ἣν οὐχ ἕξομεν ὀλίγων ἐτῶν, πρίασθαι τοιαύτην εὔκλειαν, ἣ πάντα τὸν αἰῶνα τοῖς ἐξ ἡμῶν γινομένοις παραμενεῖ. — VII, 18 πῶς χρὴ ταύτην τὴν πολιτείαν ἐπαινεῖν τὴν νῦν καθ᾽ ἕκαστον τὸν ἐνιαυτὸν ἐπὶ τὸ χεῖρον φερομένην; πῶς δ᾽ οὐ χρὴ δεδιέναι μὴ εἰς τραχύτερα πράγματα ἐξοκείλωμεν; — XV, 320 ἀλλὰ γὰρ αἰσθάνομαι καίπερ ὑπὸ τῆς ὀργῆς βίᾳ φερόμενος, τὸ μὲν ὕδωρ ἡμᾶς ἐπιλεῖπον, αὐτὸς ἐμπεπτωκὼς εἰς λόγους ἡμερεσίους καὶ κατηγορίας. ὑπερβὰς οὖν τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν τῶν διὰ τούτους γεγενημένων, καὶ διωσάμενος τὸν ὄχλον τῶν ἐνόντων εἰπεῖν περὶ τῆς τούτων συκοφαντίας, μικρῶν ἔτι πάνυ μνησθεὶς ἤδη καταλύσω τὸν λόγον.

In eo inversionis genere, quo contraria ostenduntur, est ironia seu illusio, irrisio, quo quidem tropo Isocrates non videtur esse usus nisi VII, 67: dicens ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν πραότητα δικαίως ἄν τις ἐπαινέσειε τὴν ἐκείνων μᾶλλον ἢ τὴν τοῦ δήμου: ibi enim triginta tyrannorum non tam clementia quam crudelitas carpenda fuit eaque illusio eo est aptior quod ne ‚ὁ δῆμος‘ quidem erat πρᾶος: quare verba illa μᾶλλον — δήμου, quae nonnulli editores habuerunt inutilia, deleri R. Rauchenstein bene noluit. Cui tropo oxymoron illud adjungamus, quod legitur VIII, 87: ἐφοίτων οὐ συμπενθήσοντες τοὺς τεθνεῶτας, ἀλλὰ συνησθησόμενοι ταῖς ἡμετέραις συμφοραῖς, quam acerbitatem restituto librorum illo ἐφησθησόμενοι Benseler quod sustulerit a Kaysero

jure reprehenditur. Alterum oxymorum probum habes IV, 89: *τῷ στρατοπέδῳ πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας.* —

Hyperbolae apud Isocratem permultae inveniuntur, quarum maxime insignes habemus hasce: XIII, 4 *μόνον οὐκ ἀθανάτους (οἱ σοφισταὶ) ὑπισχνοῦνται τοὺς συνόντας ποιήσειν*, cf. IV, 120 *μόνον οὐκ ἐπιστάθμους ἐν ταῖς πόλεσι καθιστάς (βασιλεύς).* — IV, 111 *ᾕρουντο τῶν Εἱλώτων τινὶ δουλεύειν*, sc. Lysandro qui quamvis *μόθαξ* non tamen *Εἱλώτης* erat. — IV, 50 *τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας.* — Ceterum inspicias IV, 88. 93. 84. IV, 68. VIII, 21. 44. 56. IX, 78.

Euphemismum quendam conjunctum cum artificiosa circumlocutione legimus IV, 84: *ἐκείνων τὰ μὲν σώματα ταῖς τῆς φύσεως 'νάγκαις ἀπέδοσαν, τῆς δ' ἀρετῆς ἀθάνατον τὴν μνήμην ἐποίησαν.* Similes elocutiones exstant IV, 92: *οἱ μὲν διεφθάρησαν ταῖς ψυχαῖς νικῶντες τοῖς σώμασιν ἀπεῖπον, οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε θέμις εἰπεῖν, ὡς ἡττήθησαν.* et VI, 9: *δοκοῦμεν τοῖς μὲν σώμασιν κρατηθῆναι διὰ τὸν οὐκ ὀρθῶς ἡγησάμενον, τὰς δὲ ψυχὰς ἔτι καὶ νῦν ἀηττήτους ἔχειν.*

Copiosus quidem sed praeclarus dicendi reperitur circuitus IV, 110: *μικρὰς μὲν ποιήσαντες δοκεῖν εἶναι τὰς τῶν προγεγενημένων ἀδικίας, οὐδεμίαν δὲ λιπόντες ὑπερβολὴν τοῖς αὖθις βουλομένοις γενέσθαι πονηροῖς.*

Hysterologiae denique tropi exempla duo maxime in promptu habemus: VII, 19, ubi de praesenti atque antiqua reipublicae disciplina Isocrates monet: *ποιῆσθε καὶ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν κρίσιν αὐτῶν.* et IV, 25, quo loco ad Atticam terram respiciens ille dicit: *μόνοις ἡμῖν τῶν Ἑλλήνων αὐτὴν τροφὸν καὶ πατρίδα καὶ μητέρα καλέσαι προσήκει.* [1])

---

1) Quam vocabulorum collocationem rem amplificare edocuerunt ad h. l. Rauchenstein et Schneider, qui tamen de ipsa gradatione figura male hoc loco locutus est. vide Volkm. p. 404, not. 2.

Diximus de tropis Isocrateis, quos perspicuitatem atque evidentiam augere potius quam minuere certo certius confirmaverim. Sed ornatur oratio altera quadam virtute, quam ἐνάργειαν Graeci vocant, efficiente illa sermonem vivum ac fervidum [1]. Quam jure in Isocrate a Dionysio laudari quicunque illius orationes perlegerunt consentient. Ac luculentissimum quidem documentum legitur VII, 74: *ἐπίσταμαι ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τόποις φύσεις ἐγγιγνομένας καρπῶν καὶ δένδρων καὶ ζώων ἰδίας ἐν ἑκάστοις καὶ πολὺ τῶν ἄλλων διαφερούσας, τὴν δ' ἡμετέραν χώραν ἄνδρας φέρειν καὶ τρέφειν δυναμένην οὐ μόνον πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς λόγους εὐφυεστάτους ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνδρίαν καὶ πρὸς ἀρετὴν πολὺ διαφέροντας.* Nec minus clare atque acriter Archidamus VI, 110 Lacedaemonios ait ita maxime ad bellum iri incitatum, si ante animos sibi proposuerint et parentes de patriae gloria, legibus, victoriis admonentes et liberos terram a majoribus relictam summumque in Graecia imperium a patribus ipsis traditum reposcentes. —

Illustris autem fit Isocratis oratio ac, si Ciceronis licet uti verbis, res paene ante oculos constituuntur imprimis permultis et egregiis similitudinibus, quae sive a natura, sive aliunde sunt petitae. Quibus omnium ditissima est prima illa oratio ad Demonicum scripta neque ullam comparationem non temere vituperemus. Quanto enim jure scriptor I, 11 commemorat turpe esse, quod dum pictores animalia pulchra depingant, liberi parentes probos non imitentur! Quam egregie adhortatur I, 25 nos ut sicut aurum ad obrussam exigamus, ita amicos in rebus adversis tentemus! Quid vero potest esse aptius, quam quod § 32. mentem vino corruptam idem dicit pati atque currum auriga destitutum? — Ceterum cf. §§. 15, 19, 27, 29, 44, 45. Praeclare denique finitur illa oratio hace similitudine: *ὥσπερ τὴν μέλιτταν ὁρῶμεν ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσαν, ἀφ' ἑκάστου δὲ τὰ βέλτιστα λαμβάνουσαν, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους μηδενὸς μὲν ἀπείρως ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν.* Sed etiam in reliquis orationibus aptis-

---

1) Quinctil. VIII, 3, 62: Magna virtus est, res, de quibus loquimur, clare atque, ut cerni videantur, enuntiare. cf. Cic. partit. orator. c. VI, 20.

simae leguntur comparationes, veluti IV, 83, ubi I. existere negat viros eis pares, qui, cum in una Troja urbe expugnanda decem anni sint consumpti, omni Asiae exercitu brevi tempore profligato non suae quisque modo patriae salutem, sed toti Graeciae libertatem reconciliaverint. Porro ad eloquentiae auctoritatem distinguendam VIII, 39. 40 exponitur corporis quidem morborum multa esse remedia, sed animis aegrotis nihil existere medicinae nisi orationem quae peccantes castiget quare ridiculum esse quod cum medici urentes ac secantes sustineantur, orationes, priusquam cognitae sint, reprobentur. XII, 10 qui nec vocem aptam neque audaciam nacti sunt, ii contemptiores ambulare dicuntur quam qui multam reipublicae debeant, quippe quibus spes supersit fore ut debitum persolvant, cum illi naturam mutare numquam possint. Postremo afferantur ea quae XV, 7 de se ipse I. professus est: *σκοπούμενος εὕρισκον οὐδαμῶς ἂν ἄλλως τοῦτο διαπραξάμενος* (sc. *τὰ περὶ ἐμὲ δηλώσων*), *πλὴν εἰ γραφείη λόγος ὥσπερ εἰκὼν τῆς ἐμῆς διανοίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν βεβιωμένων· διὰ τούτου γὰρ ἤλπιζον καὶ τὰ περὶ ἐμὲ μάλιστα γνωσθήσεσθαι καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτον μνημεῖόν μου καταλειφθήσεσθαι πολὺ κάλλιον τῶν χαλκῶν ἀναθημάτων*, quibus perlectis quis est cui non in mentem veniat egregium illud Horatianum [1]: Exegi monumentum aere perennius
Regalique situ pyramidum altius et —

Ceterum evolvas VI, 92. 106. VIII, 34. 103. 143. IX, 79. XII, 121. XV, 166. 172, alios locos innumerabiles. —

Sequitur, ut de ipso incremento verba faciamus, cujus quidem simplicissima ratio haud dubio eo efficitur, ut gravioribus elocutionibus contrariae, veluti sexcenties ab Isocrate, opponantur. Confer V, 109 *ὁρῶ τὸν τόπον, οὐ μικρὸν οὐδὲ κενὸν ἀλλὰ πολλῶν ἐπαίνων καὶ καλῶν πράξεων γέμοντα* et XII, 106 *οὐ μικρὸν μέρος αὰτῷ τῶν Ἑλλήνων παρέδωκαν, ἀλλὰ πάντας τοὺς τὴν Ἀσίαν οἰκοῦντας.* XVI, 44 *οὐ γὰρ ἐκπεσὼν, ἀλλὰ συμπολιτευόμενος, οὐδ᾽ ἀναγκασθεὶς, ἀλλ᾽ ἑκὼν, οὐδ᾽ ἀμυνόμενος ἀλλ᾽ ὑπάρχων ἠδίκεις αὐτοὺς κ. τ. λ.* XVIII, 17. *οὐ γὰρ ὅτι τοὺς ἀδικοῦντας ἐκόλαζον, ἀλλ᾽ ἐνίοις καὶ προσέταττον ἐξαμαρτάνειν.* cf. XII, 132. III, 1. Deinde gra-

1) carm. III, 30.

vioribus haud raro vocabula opponuntur tenuiora, ut XII, 157 *εἰς τοῦτ' ἦλθον οὐκ ἀνοίας ἀλλὰ μανίας*, 264 *οὐκ ἐθορύβησαν, ἀλλ' ἀνεβόησαν καὶ περιστάντες αὐτὸν ἐπήνουν, ἐζήλουν, ἐμακάριζον*. cf. VIII, 80 *οὐχ οὕτω τοὺς αἰτίους τῶν ἁμαρτημάτων ὡς τοὺς κατηγοροῦντας αὐτῶν* sc. *εἰώθατε μισεῖν*. — Quin etiam plus valet illud incrementum, quo per plures ascendamus gradus; eoque eleganter usus est I. illo loco, ubi discipulorum de oratione illa ad Philippum mitteuda sententias mutatas descripsit. Ac leguntur quidem V, 23: *ἠσχύνοντο μὲν ἐφ' οἷς ἐθρασύναντο, μετέμελε δ' αὐτοῖς ἁπάντων τῶν εἰρημένων, ὡμολόγουν δὲ μηδενὸς πώποτε τοσούτου πράγματος διαμαρτεῖν, ἔσπευδον δὲ μᾶλλον ἐγὼ πεμφθῆναί σοι τὸν λόγον τοῦτον, ἔλεγον δὲ ὡς ἐλπίζουσιν οὐ μόνον σε καὶ τὴν πόλιν ἕξειν μοι χάριν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας*. Nec minus egregie VIII, 84. 85 exagitatur majorum primo loco rerum suarum ipsorum negligentia (*τῶν μὲν οἰκείων ἀμέλεια*), alienarum studia (*τῶν δ' ἀλλοτρίων ἐπιθυμίαι*), qui Lacedaemoniis Atticam adortis contra Siculos classem comparaverint, deinde imprudentia (*ἀφρόνησις*), cum suarum ante urbem possessionum obtinendarum impotentes, Italiae, Siciliae, Carthaginis imperii appetentes fuerint, denique amentia (*ἄνοια*), qua tantum reliquos superaverint Graecos, ut ne summa quidem calamitate docti sint. Ceterum cf. II, 45; III, 42; V, 82. 107; VII, 76; IX, 39; X, 11; XII, 73; XV, 30. 147. 321. — Rarius a majori ad minus descenditur, veluti VIII, 93. XV, 99.

Posse ascribi amplificationi c o n g e r i e m quoque verborum ac sententiarum idem significantium eamque similem esse figurae, quam *ἀθροισμὸν* vocant, Quinctilianus recte monuit.[1]) Quae amplificandi rationes quoniam difficillimae sunt ad secernendum[2]) fieri non poterit quin hoc statim loco una absolvantur comprehensione. Atque eis quidem Isocrates amantissimus rerum copiose describendarum creberrime usus est, ut VI, 66 *οὐδεμία ἐστὶ τῶν πόλεων ἀκέρατος οὐδ' ἥτις οὐχ ὁμόρους ἔχει τοὺς κακῶς ποιήσαντας, ὥστε τετμῆσθαι μὲν τὰς χώρας, πεπορθῆσθαι δὲ τὰς πόλεις, ἀναστάτους δὲ γεγε-*

1) VIII, 4, 27.
2) v. Volkm. p. 402, 3.

νῆσθαι τοὺς οἴκους τοὺς ἰδίους, ἀνεστράφθαι δὲ τὰς πολιτείας καὶ καταλελύσθαι τοὺς νόμους, μεθ' ὧν οἰκοῦντες εὐδαιμονέστατοι τῶν Ἑλλήνων ἦσαν. — Simillima leguntur III, 32. IV, 114. V, 49. VII, 51. XI, 38. XII, 121. 22. XV, 127. 163. XVI, 13 alias.

Neque est, puto, quod in rebus ita congerendis solere Isocratem polysyndeton adhibere hoc ipso loco silentio praeteream. Quod quamvis ad grammaticam potius partem videatur pertinere [1], orationi certe majestatem ac dignitatem suppeditare praeter illos locos, quos jam supra commemoravimus, testantur imprimis or. IV, 27, ubi leguntur haece: ἀνάγκη προαιρεῖσθαι τῶν εὐεργεσιῶν μὴ τὰς διὰ μικρότητα διαλαθούσας καὶ κατασιωπηθείσας ἀλλὰ τὰς διὰ τὸ μέγεθος ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων καὶ πάλαι καὶ νῦν καὶ πανταχοῦ καὶ λεγομένας καὶ μνημονευομένας. cf. V, 79: χρὴ τότε νομίζειν καλὴν ἔχειν καὶ μεγάλην τὴν δόξαν καὶ πρέπουσαν σοὶ καὶ τοῖς προγόνοις καὶ τοῖς ὑφ' ὑμῶν πεπραγμένοις, ὅταν οὕτω διαθῇς τοὺς Ἕλληνας, ὥσπερ ὁρᾷς κ. τ. λ. VIII, 68: οὐ πρότερον ἐπαυσάμεθα πολεμοῦντες καὶ κινδυνεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, πρὶν ἠθέλησαν Λακεδαιμόνιοι ποιήσασθαι τὰς συνθήκας τὰς περὶ τῆς αὐτονομίας. XV, 195.

Asyndeton, quod dissolutionem Cornificius [2] dicit, perraro apud Isocratem invenitur neque usquam fere nisi I, 15. 21; VIII, 96; XII, 93; XV, 147. Praeterea non pauci exstant loci, ubi singulari quodam cum artificio duo praecipue participia conjunctione verborum e medio sublata efferuntur, veluti IV, 93: στρατιᾶς ἀναριθμήτου μελλούσης εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβάλλειν, οὐδεμιᾶς σωτηρίας αὐτοῖς ὑποφαινομένης κ. τ. λ., quo loco dissolutio Atheniensium calamitatem eximie distinguit atque illustrat. cf. XII, 160: ἐλπίζοντες — κακῶς εἰδότες. 267: ἤδη τῶν ἡμισέων γεγραμμένων, ἐγγενομένου μοι νοσήματος. XIII, 20: παραλαλοῦντες — ἀμελήσαντες. XV, 4: ἤδη ὑπογυίου μοι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς οὔσης, ἀντιδόσεως γενομένης περὶ τριηραρχίας. VI, 31: πολέμου μακροῦ γιγνομένου, πεμψάντων ἀμφοτέρων εἰς Δέλφους.

Nec vero minus, quam haec omnia, quae enumeravi-

---

1) De polysyndeto et asyndeto inspiciendae sunt Volkmanniani libri pagg. 402, 403.

2) IV, 30, 41.

mus ornamenta, orationem artificiose distinguere addamus sententias, quae γνῶμαι a Graecis dicuntur, easque quidem ethicam reddere dictionem [1]) (ἠθικοὺς ποιεῖν τοὺς λόγους), quippe quae de ejus qui loquitur moribus ac voluntatibus nos faciant certiores. Quibus consentaneum est ditiores esse priores illas Isocratis orationes, quas adhortationes malim dicere, quam forenses atque panegyricas nec reticeamus in his illas esse perraras. Leguntur tamen V, 35 ἅπαντες πλείω πεφύκαμεν ἐξαμαρτάνειν ἢ κατορθοῦν. VI, 50 οὐδέν ἐστιν ἀποτόμως οὔτε κακὸν οὔτ' ἀγαθὸν, ἀλλ' ὡς ἂν χρήσηταί τις τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς καιροῖς οὕτως ἀνάγκη καὶ τὸ τέλος ἐκβαίνειν ἐξ αὐτῶν. VII, 4 τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν οὐδὲν αὐτὸ καθ' αὑτὸ παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ συντέτακται καὶ συνακολουθεῖ τοῖς μὲν πλούτοις καὶ ταῖς δυναστείαις ἄνοια καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία, ταῖς δ' ἐνδείαις καὶ ταῖς ταπεινότησι σωφροσύνη καὶ πολλὴ μετριότης, ὥστε χαλεπὸν εἶναι διαγνῶναι, ποτέραν ἄν τις δέξαιτο τῶν μερίδων τούτων τοῖς παισὶ τοῖς αὑτοῦ καταλιπεῖν. XXI, 6 δῆλον, ὅτι πάντες κέρδους ἕνεκ' ἀδικοῦσιν, οἱ μὲν οὖν ἀποστεροῦντες ὧνπερ ἕνεκ' ἀδικοῦσιν, ἔχουσιν, οἱ δ' ἐγκαλοῦντες οὐδ' εἰ λήψεσθαι μέλλουσιν ἴσασιν.

Sed haec hactenus; venio nunc ad ea dicendi lumina, quae maxime propria elocutionis Isocrateae summam ei non Dionysii solum, sed aliorum etiam comparaverunt reprehensionem et castigationem, ad

figuras.

Quarum duo potissimum genera a dicendi magistris solere scimus distingui: figuras sententiarum (σχήματα διανοίας) ac figuras verborum (σχήματα λέξεως). Jam vero statim ab initio, id quo infra uberius exponetur, teneamus Isocratem cum priore illo genere placidae sedataeque dictionis studiosissimus plane fere abstinuerit, verborum figuras, imprimis comparia, prope aequata, similiter cadentia, opposita et q. s. s., non adamavisse tantum, sed justo crebrius ita ut satietatem afferant et fastidium, posuisse. Atque haec quidem

1) De prosopopoeia et ethopoeia exponere a re nobis proposita alienum est. cf. Volkm. p. 235—417.

artificia, quae ipse rhetor esse ait juvenilia ac dedecere hominem canum [1]), quoniam cum Isocratis tota periodorum conformandarum ratione ac studio arcte cohaerent, tertio demum capite, quo de compositione Isocratea quaeretur, persequemur. Quae quidem omnis pars cum verborum figuris aptius videatur adjungi, veterum ordinem tenuimus ac priore loco quid de sententiarum figuris commemorandum sit demonstremus.

Perrarae igitur, id quod jam diximus, omnino hae sunt et in solis fere interrogationibus quas vocant rhetoricis continentur; in quibus cumulandis scriptorem esse et frequentissimum et vehementem ac fortem ita ut res, de quibus agitur, amplificari soleant ac distingui negare nemo poterit. Itaque IV, 99 ut ad Athenienses belli cum barbaris gerendi imperium esse deferendum demonstretur, posteaquam eorum erga omnes Graecos enumeravit merita, quid sibi velit I. colligit et ad rem dijudicandam auditores hisce quattuor interrogationibus quasi premit: Atqui imminente cum barbaris bello quosnam oportet principatum tenere? Nonne qui pristino bello maxima laude reportata persaepe proprio Marte periclitati in communibus pugnis palma digni sunt judicati? Nonne qui ad reliquos tuendos sua reliquerunt et plurimarum urbium antiquitus coloni maximis denno difficultatibus eas eripuerunt? Denique, ut rei quam maximus accedat cumulus, additur: Quomodo vero non indigna pateremur, si malorum maxime participes honoribus inferiores existimaremur et olim omnibus praefecti nunc ceteris cedere essemus coacti? — Ejusdem orationis §. 121. quinque deinceps ad efferendam Persarum regis auctoritatem, Graecorum calamitatem interrogationes leguntur, 183. 84. sex, ut accendantur omnium adversus barbaros malitiosos, ignavos, improbos odia. cf. IV, 155. V, 20. 21. VII, 64—66. VIII, 107. 109. XII, 121. VI, 55—57 ubi series sex interrogationum uno interrumpitur enunciato: *ὃ δὲ πάντων σχετλιώτατον — περὶ τούτων*. XV, 76. 77 incrementum vestitur interrogationibus: quaeritur enim primum quaenam oratio sit justior magisve pia quam quae majores meritis laudibus celebret, deinde magis politica reique publicae utilior quam quae

1) XII, 3.

Atheniensibus potius quam Lacedaemoniis imperium esse tribuendum ostendat, denique quae omnino de rebus pulchrioribus et magnificentioribus quam quae restituendam concordiam bellumque barbaris inferendum commendet?

Jam vero hae interrogationes rhetoricae a reliquis Atticorum oratoribus augentur et amplificantur artificio eo, ut aut ipsi interrogati respondeamus aut alii cuidam interrogato nostrum ipsorum subjiciamus responsum. Quae quidem figura (Graecorum ὑποφορά, Latinorum subjectio), creberrima illa apud Lysiam [1]), in Isocrateis orationibus ne semel quidem nobis fuit obvia, quemadmodum ab eo omnis ille praesidiorum apparatus, quibus alii animos audientium moveant remque, quam agunt, tueantur, alienus est. Desiderantur enim omnes figurae efficaces haece: praesumptio (πρόληψις sive προκατάληψις), confessio (συγχώρησις), dubitatio (διαπόρησις), aversus a judice sermo (ἀποστροφή), communicatio (ἀνακοίνωσις), permissio (ἐπετροπή), quibus plane destitutae Is. orationes, praecipue judiciales, omni carent vigore et alacritate. Namque in politicis orationibus minus requiruntur, quippe in quibus orator neque coram judice neque contra singulos adversarios verba faciat.

Emendationis s. correctionis figurae unum nobis praesto est specimen ex or. XII, 227, ubi Isocrates posteaquam Lacedaemonios propter concordiam esse aeque laudandos ac piratas et latrones, qui inter se unanimi alios deperdant, ne quis hanc similitudinem illorum gloriae male convenientem habeat veritus se ipse corrigit Triballisque potius illos comparat, quos omnes dicunt concordes pessumdare non finitimos solum, sed quicunque sui potestatem faciant.

Praeterea occultationis seu omissionis figurae aptissimae illius ad illustrandam certam quandam rem nonnulla apud Is. exstant exempla, ut V, 22: *ταῦτ᾽ ἀκούσας ὡς μὲν τὸ πρῶτον ἐξεπλάγην, καὶ πάλιν ὡς ἀναλαβὼν ἐμαυτὸν ἀντεῖπον ἕκαστον τῶν πρὸς ῥηθέντων, παραλείψω, μὴ καὶ δόξω τισὶ λίαν ἀγαπᾶν, εἰ χαριέντως αὐτοὺς ἠμυνάμην*, quo loco scriptor se familiares, qui eum de oratione ad Philippum mittenda reprehenderant, urbane refutasse cum omittere velit, ut tamen plane reticeat animum inducere non postet.

1) Blass. p. 407. 8.

Qui quod ad depingendam Atheniensium splendidam ut ita dicam miseriam XII, 54 commemorat haece: *τίς οὐχ ἂν ἀλγήσειεν, ὅταν ἴδῃ πολλοὺς τῶν πολιτῶν αὐτοὺς μὲν περὶ τῶν ἀναγκαίων εἴθ' ἕξουσιν εἴτε μή, πρὸ τῶν δικαστηρίων κληρουμένους, τῶν δ' Ἑλλήνων τοὺς ἐλαύνειν τὰς ναῦς βουλομένους τρέφειν ἀξιοῦντας, καὶ χορεύοντας μὲν ἐν χρυσοῖς ἱματίοις, χειμάζοντας δ' ἐν τοιούτοις, ἐν οἷς οὐ βούλομαι λέγειν,* vestes significat quam miserrimas reique majus imponit momentum quam addito vocabulo *ἡκίστοις*. cf. VIII, 81 *τὰ μὲν πικρότατα καὶ μάλιστ' ἂν ὑμᾶς λυπήσοντα παραλείψω.*

Extremo denique loco fortasse huc pertinent oppositorum quaedam exempla, quibus non verba solum sed etiam sententiae opponuntur, veluti VIII, 108: *οὐχ ἡ μὲν τῶν ἀττικιζόντων πολυπραγμοσύνη λακωνίζειν τὰς πόλεις ἐποίησεν, ἡ δὲ τῶν λακωνιζόντων ὕβρις ἀττικίζειν τὰς αὐτὰς ταύτας ἠνάγκασεν.* cf. V, 115 *ἐξ ὧν ποιήσει τὰς στρατείας οὐ μετὰ τῶν βαρβάρων, ἐφ' οὓς οὐ δίκαιόν ἐστιν, ἀλλὰ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τούτους, πρὸς οὓς προσήκει πολεμεῖν.* et X, 5 *πολὺ κρεῖττόν ἐστι περὶ τῶν χρησίμων ἐπιεικῶς δοξάζειν ἢ περὶ νῶν ἀχρήστων ἀκριβῶς ἐπίστασθαι, καὶ μικρὸν προέχειν ἐν τοῖς μεγάλοις μᾶλλον ἢ πολὺ διαφέρειν ἐν τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μηδὲν πρὸς τὸν βίον ὠφελοῦσιν.*

Proximum est, ut de verborum figuris, quibus Isocrates usus sit, quid existimemus exponatur. Quae distribui solent in grammaticas et rhetoricas; et ut illis Isocratem plane fere abstinuisse supra jam vidimus, ita has exceptis illis oppositis eisque quae illuc spectant sedulo rhetorem evitasse non difficile erit ad demonstrandum. Atque ad eas quidem figuras, quae adjiciendis vocabulis existunt, pertinet ante omnia

Epanaphora s. anaphora (*ἐπαναφορά, ἀναφορά*), frequentissima illa apud Lysiam, apud Isocratem praeter usitatas hasce formulas: *ταῦτα μὲν, ταῦτα δὲ, τότε μὲν, τότε δὲ* et q. s. s. perrara. Attamen erravit H. Frohberger, qui inveniri eam apud hunc scriptorem nisi XVII, 34 omnino negaverit[1]; namque, ut omittamus illud quod hic attulit exemplum, non esse epanaphoram, cum non idem repetatur vocabulum, reperitur V, 108, ubi de Philippi patre proferuntur haec: *μόνος*

1) ,ausgew. Reden d. Lys.' vol. I. Prolegg. p. 10 II. not. 69.

τῶν Ἑλλήνων οὐχ ὁμοφύλου γένους ἄρχειν ἀξιώσας μόνος καὶ διαφυγὼν ἠδυνήθη τοὺς κινδύνους τοὺς περὶ τῆς μοναρχίας γιγνομένους. Quo etiam haud scio an jure referam locum XV, 271, quo sapientibus hominibus philosophi opponuntur hisce: σοφοὺς μὲν νομίζω τοὺς ταῖς δόξαις ἐπιτυγχάνειν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ βελτίστου δυναμένους, φιλοσόφους δὲ τοὺς ἐν τούτοις διατρίβοντας, ἐξ ὧν τάχιστα λήψονται τὴν τοιαύτην φρόνησιν.

Polyptoton figuram legimus XVI, 41: τὰ μὲν ὑφ' ὑμῶν, τὰ δὲ δι' ὑμᾶς, τὰ δ' ὑπὲρ ὑμῶν, τὰ δὲ μεθ' ὑμῶν cf. 50 τότε μὲν μεθ' ὑμῶν, νῦν δὲ ὑφ' ὑμῶν et IV, 27 ἐν ᾗ κατοικοῦμεν καὶ μεθ' ἧς πολιτευόμεθα καὶ δι' ἣν ζῆν δυνάμεθα.

Ac simili modo alienae sunt ab Is. figurae illae, quae verborum detractione quadam oriuntur ideoque concinnitati ac perspicuitati facile obstant. Namque ἐλλείψεως duo tantummodo in promptu sunt exempla IV, 136 τὰ μὲν ἔχεις τὰ δὲ μέλλει sc. σχήσειν et X, 26 τὰς μὲν ἐπόρθουν, τὰς δ' ἤμελλον sc. πορθήσειν.

Ζεῦγμα figuram non invenimus nisi IV, 80: σωτῆρας ἀλλὰ μὴ λυμεῶνας ἀποκαλεῖσθαι. [1])

Ecce quae de verborum figuris id genus proferre poteris; de reliquis, id quod jam significavimus, eo capite, quo omnis rhetoris compositio excutietur, aptius erit agendum: quo facto demum fieri posse, ut et Dionysii et ceterorum, qui de elocutione Isocratea censuerunt, judicia accurate disceptentur, praeterire neminem potest. —

Interim autem relinquitur, ut quod totam hanc quaestionem ad suum finem jam non perduxi argumenti ubertatem temporisque angustias excusem et hac particula bonae vestrae, viri doctissimi, indulgentiae commendata reliqua primo quoque otio dato absoluturum esse me pollicear. —

---

1) cf. Rauchenst. et Schneid. a. h. l.

Vita.

Ernestus Otto Gehlert natus sum in Saxonum pago, qui ‚Grossstorkwitz' vocatur, d. IV. a. Cal. Iun. a. h. s. LII. patre Augusto, matre Augusta e gente Degeniana, quibus adhuc viventibus ut laeter mihi contingit. Fidem profiteor evangelicam. Primis litterarum rudimentis a ludimagistro scholae Wiederaviensis, linguarum autem classicarum elementis a patre imbutus a. h. s. LXVII. Lipsiam me contuli, in cujus urbis gymnasio Nicolaitano imprimis J. H. Lipsii rectoris egregia disciplina Graecorum et Romanorum litteras adamare me edocuit. A. h. s. LXX. maturitatis testimonio instructus almam universitatem litterarum Lipsiensem ut philologiae studiis incumberem adii. Ibi per octies sex menses scholas frequentavi horum praecipue virorum illustrium: Drobischii, G. Curtii, Ritschelii, Langii, Voigtii, Zarnckii, Lipsii, Ahrensii, Ecksteinii ac per bis sex menses societati antiquariae Lipsii sodalis interfui. Quibus viris omnibus summas habeo gratias neque unquam habere desistam. Inde ab Cal. April. h. a. in schola quae dicitur reali praeceptoris extraordinarii munere fungor.